

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Počítač ve světě seniorů

Bakalářská práce

Autor práce: Jana Štěpánová

Vedoucí práce: Mgr. Dagmar Dvořáčková

Datum odevzdání práce: 6. 5. 2011

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na seniory, kteří využívají moderní informační technologie v Domově pro seniory Máj.

Senioři používají počítač spíše ve výjimečných případech. Počet osob pětadesátiletých a starších, které začaly využívat počítač, však vzrostl během posledních čtyř let více než čtyřikrát.

Teoretická část práce je rozdělena na čtyři základní okruhy. První okruh se zabývá problematikou stáří a stárnutí, druhý okruh je zaměřen na komunikaci se seniory, třetí okruh zahrnuje aktivní využití volného času seniorů a čtvrtý okruh se týká seniorů a informačních technologií.

Cílem práce bylo zjistit, k čemu obvykle využívají senioři počítač v Domově pro seniory Máj. K zodpovězení tohoto cíle byly stanoveny dílčí výzkumné otázky. Výzkum byl realizován v Domově pro seniory Máj v Českých Budějovicích.

Ke sběru dat byla použita strategie kvalitativního výzkumu a zvolena metoda dotazování pomocí techniky polostandardizovaného rozhovoru. Respondenti odpovídali na dílčí výzkumné otázky. Výsledky z rozhovorů byly systematicky prohledávány podle jednotlivých rozdílů zachycených v odpovědích. Tyto rozdíly byly porovnány a zpracovány.

Práce může být inspirací pro jiné domovy, které by měly zájem o zprostředkování vzdělávacích programů zaměřených na ICT s využitím pro seniory. Dále lze práci využít pro informovanost laické a odborné veřejnosti o počítačové gramotnosti seniorů a o využívání počítačů seniory. Tuto práci lze využít k informovanosti koordinátorů dobrovolníků, kteří pracují se seniory a mají zájem o pomoc ve vzdělávání seniorů v oblasti informatiky.

Abstract

This bachelor's paper is focused on seniors who use modern information technology in the senior citizens' home Máj.

It is rather exceptional for seniors to use computers. However, the number of people aged sixty-five and over who started to use computer increased more than four times over the past four years.

The theoretical part of the paper is divided into four main topics. The first topic deals with issues of old age and ageing, the second topic is focused on communication with seniors, the third topic covers seniors' active leisure, and the fourth topic involves seniors and information technology.

The objective of the paper was to establish for what purposes seniors in the senior citizens' home Máj usually use computer. To achieve this objective, individual research sub-questions were determined. The research was carried out in the senior citizens' home Máj in České Budějovice.

For data collection, qualitative research strategy was used and the inquiry method using semi-standardised interview technique was chosen. The respondents answered the individual research sub-questions. The interview outcomes were systematically searched through according to the individual differences recorded in the answers. These differences were compared and processed. The paper can be an inspiration for other senior citizens' homes that would be interested in arrangement of educational programmes aimed at ICT utilisable for seniors. The paper can further be used to raise awareness of lay and professional public concerning seniors' computer literacy and use of computers by seniors. The paper can also be utilised to inform voluntary coordinators working with seniors and interested in assisting seniors' education in the information technology area.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne.....

.....
podpis autora práce

Poděkování

Děkuji Mgr. Dagmar Dvořáčkové za vedení, odbornou pomoc a cenné rady při zpracování této bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině, která mi byla oporou po celé studium.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Problematika stárnutí a stáří	10
1.1 Definice stáří a stárnutí	10
1.2 Změny ve stáří	12
1.3 Aspekty stárnutí	13
1.3.1 Demografické aspekty stárnutí	13
1.3.2 Biologické aspekty stárnutí	14
1.3.3 Psychické aspekty stárnutí	14
1.3.4 Sociální aspekty stárnutí	15
1.4 Komunikace se seniory	15
1.4.1 Verbální komunikace	17
1.4.2 Neverbální komunikace	17
1.4.3 Komunikační bariéry	17
1.5 Problematika ageismu	18
1.6 Aktivní využití volného času seniorů	19
1.6.1 Vzdělávání seniorů	20
1.6.2 Trénování paměti seniorů	21
1.6.3 Univerzity třetího věku	22
1.7 Senioři a informační technologie	23
1.7.1 Používání ICT v České republice	23
1.7.2 Omezení seniorů při užívání ICT	24
1.7.3 Informační gramotnost seniorů	25
1.7.4 Webové stránky pro seniory	25
1.7.5 Programy zaměřené na ICT s využitím pro seniory	26
II. EMPIRICKÁ ČÁST	28
2. Cíle práce	28
3. Metodika	29

3.1 Výzkumný soubor	29
3.2 Hlavní výzkumná otázka	30
3.3 Dílčí výzkumné otázky a jejich operacionalizace	30
3.4 Harmonogram výzkumu	33
4. Výsledky	34
4.1 Analýza a vyhodnocení dat	34
5. Diskuse	55
6. Závěr	58
7. Seznam použitých zkratk	60
8. Seznam použitých zdrojů	61
9. Klíčová slova	66
10. Přílohy	67

Úvod

*„Člověk zestárne, jakmile ztratí zájem o život,
přestane snít a toužit po novém poznání a nových světech.
Ten, jehož duch, je ale stále otevřen novým myšlenkám a zájmům,
kdo stále rozevívá nová a nová vrátka,
aby k němu mohla proniknout záře a světlo
dosud netušeného poznání o životě a o světě,
ten zůstane vždy mlád a pln životní síly.“*

Dr. J. Murphy

Minimálně od doby, kdy se vynalezl knihtisk a stále ještě do současnosti, je hlavním nástrojem vzdělávání tištěná kniha. Dvacáté století znamená novou etapu ve vzdělání díky nástupu elektronických médií, rádia a televize. Po rozhlasové kultuře a gramotné etapě tištěného slova stojíme na prahu dalších změn. Nová éra začíná zapojováním nových informačních a komunikačních technologií a ovlivňuje tak vzdělávání a vývoj člověka.(19)

V dnešní hektické době je pro většinu lidí používání počítače nezbytností. Počítač a internet používáme téměř každý den a velký počet lidí si nedokáže život bez počítače představit. V dnešní době se populace mění tak, že se zvyšuje podíl osob starších šedesáti let a snižuje se podíl osob mladších patnácti let. Z demografického hlediska populace rychleji stárne, technologie jde stále kupředu a propast ve stále se rozvíjející technologii je tak čím dál větší. S přibývajícím věkem přibývá i více onemocnění a senior se tak stává méně soběstačným, více závislým na svém okolí a mění se jeho společenská role a život. Na svět přicházejí i nové technologie a nové možnosti, senior je tedy zahlcen novými informacemi a ne každý jim porozumí.

Toto téma bakalářské práce jsem si zvolila proto, že je pro mě velice zajímavé a není až tolik diskutované a propracované. Přesto je počítač a internet v životě člověka velice důležitou součástí. Práce se seniory je pro mě velice příjemná, protože mám k seniorům kladný vztah. U seniorů mě neustále překvapuje jejich životní nadhled,

dobrosrdečnost, zkušenosti, které se snaží rozdávat všude kolem sebe, vstřícnost, komunikativnost a také u některých seniorů ochota učit se stále novým technologiím a novinkám 21. století.

Bakalářská práce se skládá z teoretické a empirické části. Cílem teoretické části bakalářské práce bylo zanalyzovat odbornou literaturu zabývající se problematikou seniorů a informační technologiích v souvislosti se seniory. Teoretickou část mé bakalářské práce jsem rozdělila na čtyři základní okruhy. V prvním okruhu se zabývám problematikou stáří a stárnutí, dále rozepisuji změny ve stáří a aspekty stárnutí. Ve druhém okruhu se zabývám komunikací se seniory a problematikou ageismu. Třetí okruh je zaměřen na aktivní využití volného času seniorů. Do tohoto okruhu jsem zakomponovala vzdělávání seniorů, trénování paměti seniorů a univerzity třetího věku, které se zabývají vzděláváním seniorů. Čtvrtý okruh se týká seniorů a informačních technologií. V tomto okruhu jsem se zabývala používáním informačních technologií v České republice, omezeními, které nastávají seniorům při užívání informačních technologií, informační gramotností seniorů, webovými stránkami pro seniory a programy zaměřenými na informační technologii se zaměřením na seniory.

Cílem empirické části mé bakalářské práce bylo zjistit, k čemu obvykle senioři využívají počítač v Domově pro seniory Máj. Dílčím cílem empirické části bakalářské práce pak bylo zmapovat, jakým způsobem senioři využívají počítač v Domově pro seniory Máj, jaké je hlavní využití počítačů v běžném životě seniora v Domově pro seniory Máj, jaký názor mají uživatelé v Domově pro seniory Máj na vzdělávání seniorů, jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů v Domově pro seniory Máj a za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj internet. Výzkumná část probíhala v Domově pro seniory Máj. Pro získávání dat jsem použila strategii kvalitativního výzkumu, použila jsem metodu dotazování a techniku polostandardizovaného rozhovoru.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Problematika stárnutí a stáří

Stárnutí a stáří nejsou stejné pojmy. Stárnutí je proces, jehož výsledkem je různý stupeň stáří. Stárnutí je proces všeobecný, kdy stárne celá populace a zároveň individuální, přičemž stárne konkrétní jedinec. Lidé nestárnou stejně rychle. Dokonce ani orgány nestárnou synchronně. Proto se setkáváme s četnými individuálními odchylkami. Věk kalendářní tedy nemusí odpovídat věku fyziologickému.(28)

1.1 Definice stáří a stárnutí

Stárnutí je přirozený, zákonitý, specifický, nevratný a neopakovatelný biologický proces v životě každého člověka. Spojuje se s biologickými, sociálními, psychologickými, ale i s ekonomickými změnami, které mohou znamenat pro stárnoucího člověka, rodinu i společnost často velký problém. Je známo, že každý stárne jinak. Základní mechanismy stárnutí jsou ovlivněny způsobem života a prostředím, ve kterém člověk žije. Stáří je tedy odrazem celého života a výsledkem působení mnohých faktorů. V procesu stárnutí probíhají v organismu mnohé tělesné změny.(24)

Stárnutí není snadné, ale člověk se může rozhodnout, jak bude žít, jak si život uspořádá a jak ho změní nebo vylepší, zda bude mít život úspěšný nebo neúspěšný. Stárnutí je dlouhý proces, při kterém dochází jak k evoluci, tak k involuci a jenž začíná velmi brzy. V případě určitých buněčných funkcí už od pěti let věku člověka a trvá celý život. Tento proces probíhá různým způsobem a u každého jedince jinak. K fyziologickým změnám dochází většinou kolem čtyřicátého roku – tedy mnohem dříve, než se objeví vnější příznaky stárnutí.(4)

Délka života je geneticky podmíněna. Jeho průběhu říkáme život. Délka života je pro každý živočišný druh specifická, od několika hodin do desítek let. U člověka se odhaduje maximální délka života asi 120 -130 let. Maximální délky života nedosáhne každý ze dvou hlavních důvodů. Prvním důvodem jsou geny, které jsou zodpovědné za

genetický program a realizaci délky života. Geny určují nástup stárnutí, jeho rychlost a projevy. Druhým důvodem je nevyhovující prostředí. Maximální délka života může být dosažena jen v ideálním prostředí. Ze zevních faktorů, mohou na výskyt některých chorob a délku života nepříznivě působit i sociálně-psychologické vlivy.(24)

Stáří je od nepaměti považováno za symbol pokoje a moudrosti. Každá společnost měla vždy rozdělený postoj ke starým lidem. Některé národy své starší členy uctívali, některé je vytlačili na okraj společnosti.(2)

Stáří je konečná etapa procesu stárnutí. Je to období na konci přirozeného vývojového procesu každého jedince. Stáří se označuje jako období třetího věku. Prvním věkem se rozumí dětství a dospívání a druhým věkem období dospělosti. V současnosti se označuje také čtvrtý věk, to vyplývá z potřeby rozdělit stáří na dvě období se zřetelem na jejich odlišné charakteristiky. Starší člověk ve věku 60 – 74 let většinou netrpí závažnými chorobami, je aktivní, integrovaný ve společnosti a schopný cestovat. Tento aktivní úsek života se označuje jako třetí věk. Čtvrtý věk se začíná označovat po 75. Roku života v období zhoršení zdraví. Tento věk se nese ve znamení nemoci, úpadku tělesných i fyzických funkcí a blížící se smrti. Jednou z nejdůležitějších charakteristik stáří a stárnutí je věk. Dnes se používá periodizace lidského věku navrhnutá světovou zdravotnickou organizací WHO, podle které je možné život člověka rozdělit na věkové kategorie. Rozlišujeme tyto období stáří: 60 - 74 let se označuje jako rané stáří, 75 – 89 let se označuje jako vlastní stáří , 90 let a více se označuje, jako dlouhověkost.(24)

Kalendářní věk je důležitou charakteristikou v životě každého člověka. Jeho hlavní výhodou je jednoznačnost. Vychází z něj i rozličné konvence o stárnutí a stáří. Nevypovídá však o skutečném funkčním potencionálu člověka.

Funkční věk je daný souhrnem biologických, psychologickým a sociálních charakteristik a je důležitým hodnotícím kritériem v medicíně. Na jeho určení se používají testy, které umožňují posoudit jednotlivé funkce, ale i funkční stav jako celek.

Biologický věk je výsledkem působení genetického programu, vnějšího prostředí, způsobu života a množství prodělaných nemocí.(2)

1.2 Změny ve stáří

Každý člověk prožívá svůj život jiným originálním způsobem. Změny, které se odehrávají v rovině tělesné, psychické i sociální jsou navzájem propojeny. Reakce na změny jsou ovlivněny osobností seniora. Každý člověk se na stáří adaptuje jiným způsobem. Někdo zvolí konstruktivní přístup, který spočívá v přípravě na stáří. Někdo se snaží o udržení tělesného zdraví formou vhodného stravování a pohybových aktivit či si zajistí širokou síť přátel a známých. Někteří lidé si mohou vytvořit závislost na okolí. Tělesné obtíže potencují závislost na zdravotnících nebo rodině. Senior si také může vytvořit nepřátelský postoj k rodině, personálu, lidem kolem něj či ostatním klientům, protože nezvládá obtížnější situace.(26)

Kombinace změn, obvykle několika chorob a dalších vlivů, vytváří komplex příčin, které se vzájemně ovlivňují a potencují, takže často nelze určit, která zodpovídá za klinický obraz a obtíže. K hlavním změnám patří *syndrom inhability* – závratě a nestabilita různého původu například porucha krční páteře, mozkového prokrvení či srdečního rytmu, anémie a ochrnutí. Hlavním rizikem jsou pády a jimi způsobená poranění. *Syndrom dekondice a hypomobility* – podstatou je omezování pohybové aktivity, atrofie svalů, pokles kondice. *Syndrom imobility* – soubor negativních důsledků dlouhodobého či trvalého upoutání na lůžku. K hlavním projevům patří dekubity, flekční kontraktury, hypoventilace se zahleněním a pneumonií, obstipace, deprese a sensorická deprivace. *Syndrom anorexie a malnutrice* – příčinou anorexie může být závažné onemocnění, ale také nežádoucí účinky léků, deprese, obstipace, nevhodná úprava jídla. K příčinám malnutrice patří zejména poruchy chrupu, dysfagie, poruchy příjmu a složení potravy v souvislosti s chudobou. *Syndrom psychické alterace* – jde především o různé formy kognitivního deficitu až *syndromu demence*. Dále *syndrom inkontinence*, *syndrom smíšeného smyslového a komunikačního deficitu* – kombinovaná porucha zraku a sluchu, *syndrom maladaptace a psychosomatické dekompenzace a syndrom terminální geriatrické deteriorace* – zhoršování zdravotního a funkčního stavu bez jednoznačné příčiny.(10)

Změny, které doprovázejí stáří, mají zásadní význam pro posouzení toho, co je

ještě ve stáří považováno za normální a přirozené a co již představuje patologii. Lidé stejného věku většinou stejně vyhlížejí, liší se však svým vzhledem, zachovalými schopnosti i celkovým zdravotním stavem. Změny v průběhu procesu stárnutí postihují jednotlivé struktury a funkce. Existují rozdíly mezi jedinci v nástupu, pořadí a rychlosti změn.(13)

1.3 Aspekty stárnutí

1.3.1 Demografické aspekty stárnutí

Stárnutí populace je nejvýznamnějším demografickým trendem současné doby, které se v celosvětovém měřítku stává problémem jednadvacátého století. Stárnutí je tedy procesem, v jehož průběhu se postupně mění věková struktura obyvatelstva tak, že se zvyšuje podíl osob starších šedesáti let a snižuje se podíl osob mladších patnácti let.(9)

Věková struktura obyvatelstva je ovlivňována třemi základními složkami, jako je porodnost, úmrtnost a migrace. Stárnutí společnosti bývá nejčastěji způsobeno pomalým růstem počtu mladých věkových skupin. Seniorů v populaci přibývá jednak relativně, což znamená poklesem porodnosti, tak i absolutně – prodlužování střední délky života.(7)

Hlavním problémem demografického stárnutí populace je spatřován především v ekonomickém zajištění osob, které dosáhly důchodového věku. Nejzávažnějším problémem stárnoucí populace je vznik velké skupiny ekonomicky závislé společnosti se specifickým životním stylem specifickými potřebami v oblasti spotřeby zdravotní péče a bydlení. Součástí této populace bude i proměna sociálního klimatu a zvýšené počty osaměle žijících jednotlivců, zejména žen. Seniorům je tedy třeba nabídnout prostřednictvím různých institucí a rodiny vhodnou, smysluplnou péči, která plně respektuje potřeby stárnoucí populace a směřuje k uspokojení jejich individuálních materiálních, duševních i duchovních potřeb, aby díky této péči mohli senioři i nadále aktivně participovat na veřejném životě. V oblasti sociologické a sociálně psychologické se důsledky stárnutí projevují především měnicími se postoji a chováním

obyvatelstva. Změnami v oblasti rodiny, z vícegenerační na jednogenerační, také v oblasti ekonomické aktivity a v možnostech pracovní aktivity ve vyšším věku. Změnami v charakteru bydlení, změnami ve vzdělanosti, životní a kulturní úrovni. Je tedy důležité vytvořit příznivou společenskou atmosféru a politické klima pro chápání a uspokojování potřeb a řešení životních problémů starší populace.(26)

1.3.2 Biologické aspekty stárnutí

Proces biologického stárnutí je ovlivňován genetickými dispozicemi, životním stylem a probíhá individuálně u každého jedince. Biologické stárnutí souvisí s funkčními změnami. Prvním typem je úbytek funkcí na úrovni molekulární, tkáňové, orgánové a systémové. Druhým typem je vyčerpání buněčných rezerv, které se projeví především při reakci organismus určitou zátěží. Třetím typem je zpomalení většiny funkcí.(9)

Biologické stárnutí označuje změny organismu, které probíhají na fyziologické úrovni. Jednotlivé systémy v těle zaznamenávají zpomalení a oslabení dřívějších funkcí a pokles biologických adaptačních mechanismů.(8)

Stárnutí se nevyhne téměř žádnému orgánu. Způsobuje, že se mění nebo zpomalují orgánové funkce. Přesto je velký počet starých lidí, kteří jsou fyzicky i duševně čilí, veselí, aktivní a těší se výbornému zdraví. Neustále se kulturně obohacují, vzdělávají, cestují, zajímají se jak o politiku, tak o zahrádkářství, překonávají sami sebe, věnují se sportu, objevují pro sebe nové role a jsou užiteční i nepostradatelní.(4)

1.3.3 Psychické aspekty stárnutí

V průběhu stárnutí přibývají i psychické změny, které jsou nedílnou součástí tohoto procesu. S věkem klesá vitalita a energie člověka, zpomaluje se celkové psychomotorické tempo a zhoršuje se senzomotorická koordinace. Pro stáří jsou typické změny nebo poruchy paměti. Klesá schopnost přijímat nové informace, ukládat je do paměti a dále zpracovávat. To znamená, že se snižuje schopnost zapamatování, vybavení, vnímání a představivosti, k čemu přispívá nedostatek koncentrace a zájmu.

Starý člověk si velmi dobře vybavuje vzpomínky na dětství, ale není schopný vzpomenout si na to, co dělal například včera. Ve stáří nastávají změny v citové oblasti. Oslabuje se estetické cítění, snadno podlehne lítosti nebo reaguje na podněty nepřiměřeným výbuchem zlosti. Ve vyšším věku se často mění i osobnost člověka. Změny v psychice se projevují poklesem celkové psychické adaptability. Negativní vlastnosti a charakteristiky nejsou stejné u všech lidí, záleží na osobnosti člověka, a zda se pokusí minimalizovat nebo kompenzovat ty vlastnosti, které okolí právem pokládá za nepříjemné.(18)

1.3.4 Sociální aspekty stárnutí

Sociální stárnutí je spojeno s několika změnami. Jednak je to odchod z aktivního pracovního života do starobního důchodu. Tento přechod je spojen se změnami, které významně ovlivňují život člověka. Odchodem do důchodu se mění sociální role seniora, končí role pracovní a dochází ke změnám v rolích rodinných. Jako například nová role prarodiče. S odchodem ze zaměstnání jsou spojeny změny v ekonomickém zajištění seniora, které ho často omezují v zažitých kulturních a společenských aktivitách. Člověk postupně omezuje své činnosti, na které byl zvyklý a které pro něho dříve byly naprosto běžnou záležitostí. Postupně se tak stává na svém okolí závislý. Senior se stává závislým tehdy, když není schopen vlastními silami zajistit péči o svou osobu a domácnost. Pro potřeby zdravotně sociálních služeb je relativní závislost fyzická (závislost na pomoci druhé osoby, bez níž by byl starý člověk bezmocný) a pro emocionální sféru osobnosti pak závislost citová (na životním partnerovi, na dětech, jejichž úmrtí může vyvolat těžké traumatické stavy). U seniora se snižuje jeho manuální zručnost, nastávají problémy s orientací a senior začíná trpět tzv. handicapem sociální integrace.(9)

1.4 Komunikace se seniory

Komunikace je chápána jako proces předávání informací mezi dvěma nebo více

komunikujícími subjekty. Znamená prakticky základ mezilidských vztahů. Komunikace je proces sdělování přenosu a výměny významů a hodnot, zahrnující nejen oblast informací, ale také další projevy a výsledky lidské aktivity. Studium lidské komunikace se dostalo do popředí v polovině dvacátého století díky rozvoji informačních a komunikačních technologií, který zasahuje do veškerých oblastí lidské činnosti.(17)

Komunikace je předávání informací, pocitů a citů k druhým. Děje se cestou verbální a neverbální. Přestože se zdá, že na světě vládne komunikace vyjádřená slovem či písmem, tak většinu informací člověk přijme mimoslovně. Ten, kdo umí dobře naslouchat druhým lidem, ten vždy sleduje i mimoslovní signály. Předpokladem příjemné a jasné komunikace je shoda verbálních a neverbálních sdělení. Každý člověk má určitý styl komunikace, jiná používaná slova a vrozené tempo a hlasitost řeči. Komunikace je také známkou profesionality, znát i používat slova a odbornou terminologii. Většina seniorů je věřících, mnoho z nich zažilo vykání rodičům a nepoužívali takřka vůbec vulgarismy. Také ale může být člověk v úctyhodném věku, který používá nadávky a překračuje tím i společenské hranice.(26)

Efektivní komunikace má veliký význam a může vytvářet rozdíly v kvalitě života. Komunikace se seniory je determinována mnoha faktory, které se rozdělují do třech skupin. Jsou to například determinanty fyzické, velmi ostře a jasně vyjádřené, patří zejména poruchy smyslových funkcí, poruchy pozornosti a hybnosti. Determinanty psychické, u kterých je třeba brát v potaz možnost, že si senior vezme nemoc jako zástěrku pro uspokojení potřeby sociálního kontaktu. V poslední řadě to jsou sociální činitelé jako postoje rodiny a blízkých na celkovou náladu společnosti vůči seniorům. Nejčastějšími chybami v komunikaci se seniory jsou komunikační manipulace, nesoulad mezi verbální a neverbální složkou sdělení, devalvační chování, jednosměrnost komunikace, autoritativní přístup, zkracování času při kontaktu se seniorem, přenos vlastních zkušeností do komunikace s ostatními seniory a předpoklad omezení schopností seniora v důsledku stáří.(16)

Ke komunikaci využíváme nejen slova, ale také řeč svého těla. Každá věta či slovo má nejenom srozumitelný obsah, ale i citový a emoční výraz. Slova nám sdělí informaci v 7%, 38% informací získáme z tónu hlasu a z 55% neverbální

komunikací.(11)

1.4.1 Verbální komunikace

Verbální komunikace je charakterizována jako využívání slov, symbolů, znaků neboli kódů nejen k předávání myšlenek, sdílení zkušeností a zážitků. Slouží také k ověření mínění druhých a vnímání vysílaných symbolů a okolního světa. Verbální komunikace je definována jako dorozumívání se pomocí slov nebo pomocí jiných znakových symbolů. Při komunikaci lidé jednají a reagují na základě určité situace, minulosti, zkušeností, postojů, kulturních návyků a s tím spojených činitelů. Toto vše již zmíněné se nazývá metakomunikace, která zahrnuje faktory ovlivňující příjem informace. V metakomunikaci se jedná o typ sdělování informací probíhající jako součást procesu v rámci slovní komunikace.(17)

1.4.2 Neverbální komunikace

Většina neverbálních projevů se nemůže převést do verbální podoby. Neverbální komunikace ovlivňuje přenos nezanedbatelným způsobem a je často pro příjemce významnější než vlastní obsah a náplň komuniké. Sebelépe míněné verbální sdělení, které je v nesouladu s neverbálním projevem, může mít fatální následek ve vztazích komunikujících osob a v konečném důsledku může vést ke ztrátě důvěry.(17)

Naše ruce, paže nohy, ale i výraz tváře dokážou sdělit více informací, než jazyk. Reagujeme především na výraz tváře a polohu těla, pohled očí a pohyby rukou a rtů. Starý člověk je více vnímaví k těmto neverbálním projevům než k samotným slovům.(11)

1.4.3 Komunikační bariéry

Do procesu komunikace vstupujeme s určitými představami o druhých o jejich schopnostech, motivaci a vůli. Starší lidé obvykle mluví pomaleji, zvláště při únavě,

většímu nároku na soustředění nebo ve stresu. Při komunikaci se seniory je nutné nechat jim dostatek času na promyšlení odpovědi. Na straně klienta se objevují různé zábrany. Neochota spolupracovat, komunikovat, nedůvěra, obavy. Tabu v komunikaci se seniory bývá oblast sexuality, intimních záležitostí, ale i financí či nepříjemností v rodině. Také pracovník může mít problém s komunikací. Například strach ze závažných témat, jako je umírání, nevyléčitelné choroby. Problém s konkrétním klientem, špatné dřívější zkušenosti. Také může mít strach, že hovor na erotické téma hraničí se sexuálním obtěžováním a další bariérou může také být nedostatek času. Bariéry mohou také být i technického rázu. Obtížně se komunikuje v hlučném prostředí, bez soukromí a ve spěchu.(26)

1.5 Problematika ageismu

Ageismem se rozumí věková diskriminace starých lidí. Involuční křehkost, klesající obranyschopnost, narůstající zranitelnost, jsou podstatou seniorské ohroženosti, k níž patří také zvyšující se riziko diskriminace. Ageismus může mít více podob. Může jít o hrubé podoby diskriminace nebo o předsudky a myšlenkové stereotypy, nevhodné jednání, podmíněné přisuzování negativních vlastností nebo chorobných projevů starým lidem. Jedná se například o odpírání nákladných léčebných postupů a zákroků z důvodu vysokého věku, ale také jde například o zdětinšťování starých lidí, o nepříjemné odebírání jejich kompetencí, rozhodovacích možností, podceňování jejich schopností, včetně schopnost uzdravení, nerespektování jejich osobnosti nebo ponižování jejich důstojnosti. Pečující profese by měly trvale dbát na jejich aktivní kontrolu, zda se svým jednáním se starými lidmi nedopouštějí věkové diskriminace, byť neúmyslně.(7)

Dnešní technické vynálezy a přesycenost informacemi narušují pravidla lidské sounáležnosti. Moderní komunikační prostředky ochuzují o lidské setkávání, o prožitky, zážitky lidského společenství a také o poznání lidského smyslu být člověkem. Seniorům ubývá potřeba předávání informací z generace na generaci. Málokdo chce čerpat ze seniorských celoživotních zkušeností, které jsou dosaženy z osobních i pracovních cílů a chápání světa. Některé mediální kampaně zesměšňují staré lidi a naše společnost již

nepotřebuje radu od našich starších zkušenějších seniorů.(11)

Také televizní reklamy nám pokrývají pohled na svět, a tedy i vidění na stáří. Průzkumy dokazují, že se senioři cítí být ostrčeni, ztrácejí sebedůvěru ve vlastní život a ve vlastní osobu. Mnoho sociologů hodnotí naši civilizaci jako zaměřenou na výkon a následný výdělek. Ageismus zahrnuje negativní představy o stáří. Vznikly mýty jako například, že stáří je ekonomická zátěž, staří lidé jsou všichni stejní, senioři nemají nic, čím by mohli naší společnosti přispět, stáří je nemoc. Důsledkem této představy je to, že staří lidé nejsou užitečnou ekonomickou složkou. Lidský vývoj se rozdělil podle věkových kategorií a každé se přisoudila nějaká role a stále častěji se stává, že jednotlivé věkové skupiny se spolu nedomluví, vzájemně si neporozumí. Nejvíce se tento jev projevuje vůči seniorům.(11)

1.6 Aktivní využití volného času seniorů

Volnočasové aktivity seniorů se dělí do několika skupin na aktivity individuální a skupinové. Nejčastějšími individuálními aktivitami u českých seniorů, jsou sledování televize a četba novin a časopisů. Následují návštěvy známých, práce na domácím hospodářství, zahrádkaření a kutilství. Velice frekventované jsou rozmanité koníčky typu modelářství, sběratelství a také četba knih. Oblíbené jsou také procházky a sportovní činnosti. Do méně oblíbených činností seniorů patří četba odborné literatury a návštěvy přednášek. Nízký zájem o vzdělání není charakteristické jen pro seniory, ale pro celou českou populaci. *Aktivity ve stáří jsou ovlivněny* společenskou atmosférou, individualitou starého člověka, zdravotním stavem a nabídkou možností.(23)

Domovy pro seniory (dále jen DpS) zajišťují pro seniory aktivizační programy, které zlepšují jejich duševní a fyzický stav. V rámci aktivizačních činností mohou senioři využít ergoterapii, při které kreslí, hrají stolní hry nebo vytvářejí ruční práce a nacvičují běžné činnosti pro každodenní život. Dále v rámci ergoterapie se zvyšuje funkce svalů, hybnost ruky a zlepšení přesnosti pohybů. Dalšími aktivizačními programy, jsou reminiscenční terapie, která vyvolává příjemné vzpomínky na události či zážitky z minulosti, zooterapie, sportovní činnosti, společenské programy, činnosti

v přírodě, vzdělávací programy, náboženské programy a hudební programy. Mezi programy určené pro seniory, také patří například diskusní kroužky, literárně-hudební podvečery, jazykové kurzy a kurz internet pro seniory.(27)

1.6.1 Vzdělávání seniorů

V padesátých letech vznikla vědní disciplína gerontopedagogika, která se zabývá výchovou a vzděláváním seniorů ve stáří a ke stáří. Gerontopedagogika se snaží hledat cesty, jakým způsobem připravit člověka na poslední etapu života, jak navrátit důstojnost stáří a vymezit úlohu člověka ve stáří. Seniorská etapa vzdělávání má dva stupně. Prvním stupněm je *všeobecné seniorské vzdělávání*, které má neprofesní charakter a je zaměřené především na výuku z oblasti informatiky, jazyků a cvičení paměti. U seniorů zde převládá touha po rozšíření obzoru a sociálním kontaktu se stejně motivovanými vrstevníky. Druhým stupněm je *inovace odborných znalostí a dovedností*, která je zaměřena na rozvoj nebo udržení kvalifikace. Cílem je dosáhnout reaktivizace seniorů, udržet co nejdéle jejich soběstačnost a tak jim umožnit aktivní zapojení do života.(11)

Obecným základem potřeby vzdělávat se, je u seniorů snaha prožít svůj život smysluplně a aktivně, najít prostor pro seberealizaci a touha poznat něco nového. Pomocí učení a vzdělávání je také možné odstraňovat a kompenzovat deficity, které vznikly například po mozkové mrtvici. Existuje styčný bod mezi vzdělávacími, relaxačními, reedukačními a terapeutickými aktivitami, které často sledují podobné nebo stejné cíle. Učení a vzdělávání napomáhá seniorům prožívat čas kvalitně a smysluplně. Senioři vyhledávají vzdělávací aktivity z mnoha různých důvodů. U seniorů se objevují i obecné poznávací potřeby, jako je snaha získat nové poznatky, rozšířit si přehled v jiných oborech, naučit se novým dovednostem například výtvarným nebo dovednostem pohybovým či naučit se práci s počítačem a internetem. Pro mnoho seniorů jsou v pozadí vzdělávacích zájmů sociální potřeby, jako potřeba sociálního kontaktu s druhými lidmi, dalšími seniory a vyučujícími a také potřeba sociálního přijetí a ocenění.(15)

Schopnost učení ve stáří. Senior potřebuje k pochopení něčeho nového svůj vlastní způsob a vlastní tempo, potřebuje mít k dispozici přehledné a názorné písemné informace. Příliš mnoho informací najednou nezvládne senior přijmout, informace je tedy nutné rozdělit do několika částí. Při výuce a vzdělávání seniorů je třeba objevit jejich schopnosti a opírat se o jejich možnosti a dovednosti. Důležité je vyjadřovat se pomalu a srozumitelně a ptát se, zda je podaná informace sdělena tak, aby nám senior rozuměl. Při nácvičování nových pomůcek je důležité jednotlivé kroky opakovat a dbát na to, aby je senior sám zkoušel. Není vhodné dávat seniorovi příliš mnoho úkolů najednou. Po seniorovi nelze požadovat, aby se učil něco nazpaměť. Starý člověk potřebuje znát své limity, vědět proč se co dělá a k čemu to vede. Za svou práci a snahu potřebuje ocenění.(11)

1.6.2 Trénování paměti seniorů

Paměť je schopnost získávat různé vědomosti a informace, vštípit si je, aby se uchovaly, a na žádost je vyvolat, aby se znovu obnovily. Ztratit paměť znamená ztratit vlastní individualitu a autonomii, být zbaven většiny možností a potěšení, které život přinesl. Přestože se paměť a intelektuální schopnosti v pokročilém věku mění, tak to neznamená, že se zhoršují. Je možné postupně se přizpůsobovat změnám a udržet si neporušenou inteligenci. Toho se dosáhne pod podmínkou, že senior maximálně omezí spotřebu léků, bude se udržovat v dobré fyzické, psychické a intelektuální kondici a bude procvičovat paměť. Při pravidelném procvičování paměti lze během několika týdnů znovu získat intelektuální živost.(4)

Trénování paměti je způsob, jak udržet seniory aktivní. Techniky, využívané během trénování paměti jsou zaměřeny na procvičení jednotlivých druhů paměti, psychických funkcí a k procvičení celé psychiky. Trénování paměti je pro seniory velice důležité a představuje důležité opatření napomáhající k udržení duševního zdraví ve stáří. Trénování paměti může probíhat formou skupinovou a formou individuální. Forma skupinová probíhá ve skupině, v níž je maximální počet seniorů čtrnáct. Individuální forma trénování paměti je určena těm seniorům, kteří již mají nějaké

kognitivní poruchy či demenci. V rámci trénování paměti se věnuje mimořádná pozornost zejména krátkodobé paměti, dlouhodobé paměti a také se provádí koncentrační cvičení. Při těchto cvičeních jsou senioři seznámeni s různými paměťovými technikami, které jim podstatným způsobem zlepší proces zapamatování. Při trénování paměti jde o to, ukázat seniorům, že si cokoliv velice dobře zapamatují, pokud jim někdo něco ukáže, pomůže a poradí, jakým způsobem to mají dělat. Hlavním posláním trénování paměti je zlepšit kvalitu seniorského života.(17)

Možnosti paměti se začínají zmenšovat ve věku kolem třiceti let, avšak normální proces stárnutí paměť nepostihuje. Navzdory tomuto stárnutí bývají paměť a intelektuální schopnosti až do vysokého věku jen málo poznamenány, protože se člověk naučil toto zhoršení vyrovnávat tím, že dokáže mnohem snadněji informace uspořádat. Kvalita paměti závisí na strategiích, které používáme k lepšímu uchování informace a na postojích i životních návycích.(4)

1.6.3 Univerzity třetího věku

Univerzity třetího věku jsou spjaty s vysokými školami, otevřeny širší veřejnosti a jejím vzdělávacím potřebám. Poskytují všeobecné, zájmové a neprofesní vzdělávání na vysokoškolské a univerzitní úrovni starším lidem. Obsah vzdělávání obohacuje seniory o komunikativní vzdělávání a učení, které využívá nové moderní technologie. Nabídka oborů a vzdělávacích programů univerzit třetího věku na českých vysokých školách je rozmanitá, značně diferencovaná a zahrnuje ucelené vzdělávací programy. Dále obsahuje kurzy inovační povahy s edukací v oblasti nových technologií, konverzační cizojazyčné kurzy, aktivity na podporu fyzické a psychické kondice, programy na podporu sebeřízeného učení, populárně naučné fakultativní přednášky a doprovodné akce pro volný čas.(22)

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích poskytuje seniorům, kteří studují univerzitu třetího věku možnost vstupovat do vzdělávacích programů, modulů a kurzů zdravotně sociálních, filozoficko-teologických, společenskovedních a přírodovědných. Historie, přírodovědné terénní programy a kurzy ICT, které umožňují seniorům osvojit

si nové poznatky a zdokonalit se v počítačové gramotnosti, patří k těm nejžádanějším, které Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích nabízí. Na univerzitě probíhají kurzy počítačové, informační gramotnosti, jazykové kurzy a další nabídka kurzů, která je rozmanitá, diferencovaná a cílená. Nabídka je sestavena tak, aby odpovídala spektru zájemců vstupujících do programu celoživotního vzdělávání. Výběrové a navazující kurzy a programy s podporou internetu a vzdělávacích technologií byly určeny zejména absolventům Univerzity třetího věku České republiky s předpokladem vstupu do partnerských projektových programů.(21)

1.7 Senioři a informační technologie

Rozvoj vědy a techniky výrazně ovlivňuje životy lidí. Vývoj techniky je tak rychlý, že lidé nestačí veškeré změny potřebným způsobem vnímat. To se týká zejména starší populace, která nemá předběžnou průpravu a jsou obvykle i konzervativnější. Je třeba vytvářet prostředí a programy, které seniorům pomohou vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi. Většina seniorů nemá finanční prostředky k získání vlastního počítače připojeného k internetu a chybí jim odpovídající znalosti k ovládnutí a širokému využití nových informačních technologií. Internet je prostředek, který nabízí získání užitečných informací, rad, zábavy, poučení a také zapojení do nejrůznějších forem diskusí. Při uvážení možností, potřeb a zájmů starších občanů, mnohdy s omezenou mobilitou, je internet významný prostředek umožňující seniorům širší společenskou realizaci. Počítače společně s internetem mohou reálně přispívat k využití tvůrčích schopností a aktivit seniorů a tedy i rozvíjení volnočasových aktivit. Počítačové znalosti nenahradí zdravý a špatný fyzický a psychický stav, ale mohou být významným pomocníkem k překonání osobních problémů.(7)

1.7.1 Používání informačních a komunikačních technologií (dále jen ICT) v České republice

Internet v současné době představuje největší informační bohatství, zasahující do všech

oblastí našeho života. Umožňuje komunikaci se všemi významnými institucemi doma i v zahraničí, internet poskytuje informace kulturní, zdravotní, ekonomické, společenské, právní a další.(7) Starší věkové skupiny, zejména důchodci mají menší tendenci používat internet či počítač. Tři senioři z deseti používají počítač či internet na jiných místech než doma a to proto, že nemají v blízkosti domova připojení.(3)

V České republice žije 5 617 tisíc obyvatel ve věku nad 16 let v domácnostech vybavených počítačem, z nich 4 873 tisíc počítač používá, kromě nich žije v ČR dalších 388 tisíc uživatelů počítače, kteří jej však nemají doma. Celkem používá osobní počítač 59 % dospělé populace v České republice. 13 % obyvatel, kteří mají počítač doma, jej nepoužívají. Jedná se zejména o starší osoby. Více než polovina seniorů nad 65 let, kteří žijí v domácnosti s počítačem, jej nepoužívá. Nejrychleji přibývají uživatelé, kteří dříve internet využívali nejméně. Například počet osob pětadesátiletých a starších vzrostl během posledních 4 let více než čtyřikrát (32 tis. v r. 2005, 129 tis. v r. 2009). V žádné jiné věkové kategorii nebyl nárůst tak prudký, jako u seniorů. Senioři používají internet spíše výjimečně, jedná se o pouhých 8 % obyvatel ČR ve věku nad 65 let. Z každé stovky uživatelů internetu spadají do této věkové kategorie pouze tři. Internet používají častěji muži (59 %) než ženy (53 %).(12)

1.7.2 Omezení seniorů při užívání ICT

Pro seniory představuje práce s internetem a výpočetní technikou něco vzdáleného. K zasvěcení seniora do tajů informačních technologií nemusí být vůbec složité. Díky technickému pokroku počítačů se práce s internetem stává stále snadnější, a tak základní principy a metody práce s ICT jsou zvládnutelné pro každého. Mnohdy k tomu, aby senior porozuměl počítači a internetu, postačí pouze komunikovat v jazyce, kterému senioři rozumějí. Nevhodné je používání nejrůznějších zkratk a cizích slov, které brání pochopení ICT a internetu.(20)

1.7.3 Informační gramotnost seniorů

Pojem gramotnost je všeobecně srozumitelný a myslí se jím dovednost číst a psát. V dnešní době se pojem gramotnost převádí i do jiných odvětví a spojuje se s jinými dovednostmi, a to například gramotnost informační. Společnost přinesla spojení pojmu gramotnost s používáním počítače. Pojem gramotnost však není jednoznačně používán ani jednoznačně definován.(5) Informační gramotnost je pojem, který vznikl v souvislosti s technologiemi, které jsou zaměřené na znalosti především v oblasti hardwaru a softwaru. Tento pojem se týká především schopnosti konstruovat, shromažďovat a analyzovat informace pro účely rozhodování.(14) Za informační gramotnost jsou zodpovědný subjektivní a emocionální faktory. Zkušenosti s nedostatkem informací vedou k nejistotě a negativním postojům vůči technologii.(5) Senior, který je počítačově gramotný, je schopen pracovat s nejčastějším programovým vybavením, používat internet ke komunikaci a k vyhledávání a zpracovávání informací. Čtvrtina populace ve věku 18–60 let je informačně gramotných. Způsob získání počítačové gramotnosti u starších osob je ovlivněn tím, že v době nástupu počítače byla většina lidí mimo vzdělávací soustavu. Ta část seniorů, která studovala, počítačovou gramotnost nezískala, protože ve školství na výuku informatiky nebyli připravení.(19)

1.7.4 Webové stránky pro seniory

Webové stránky pro seniory nemají pouze informační hodnotu, kdy se senioři mohou informovat o různých akcích, srazech, událostech a zajímavostech, ale jsou koncipovány tak, aby uživatelům umožnily aktivní využití všech on-line možností. Internet může zpestřit seniorům jejich aktivní život, může napomoci k získávání nejrůznějších informací, k nahlédnutí do denního tisku, vyhledávání informací k různým koníčkům a zábavě, ke komunikaci, k vyhledávání pomoci při těžkých situacích a poskytuje i mnoho dalších neomezených možností. Pomocí internetu dochází k překonání hranic, prostoru, času i sebe sama.(6)

www.ucebna.seniortip.cz
www.zivot90.cz
www.elpida.cz
www.seniori.oxygen.cz
www.remedium.cz
www.tretivek.cz
www.veselysenior.cz
www.e-senior.cz
www.gerontocentrum.cz/gema/
www.seniorclub.cz
www.mojegenerace.cz

1.7.5 Programy zaměřené na ICT s využitím pro seniory

Programy a projekty, zaměřené na ICT s využitím pro seniory, umožňují seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi, které vedou k rozvíjení jejich tvůrčích schopností, přispějí k zvládnání nároků moderní společnosti a pomohou naplnit jejich zájmy a potřeby. Nabídky vzdělávacích programů a poradenských služeb se postupně rozvíjejí.(7)

„Klikněte pravým, dědo!“ je projekt o vzdělávání seniorů v práci s ICT a zvýšení dostupnosti PC a internetu pro seniory. Tento projekt realizovala Attavena, o.p.s. po celé České republice v období od 16. 07. 2004 – 14. 07. 2005. Cílem tohoto projektu bylo snížit rozdíl v počítačové vzdělanosti mezi seniory a zbytkem české populace. Výuka probíhala tím způsobem, že každý účastník měl k dispozici počítač, přednášel jeden lektor a také dva asistenti, kteří se pohybovali mezi seniory a pomohli tam, kde bylo potřeba. Výuka probíhala vždy v místě bydliště účastníků v místnosti zájmové organizace, v domově pro seniory, v domově s pečovatelskou službou.(20)

Další projekty, zaměřené na počítačovou vzdělanost mezi seniory jsou například: Aktivitou proti závislému stáří, Di@log, Internetová kavárna pro seniory,

Internetový klub Prokopa Diviše, Seniornet, Počítačový a internetový klub pro seniory, Internet spojuje generace, Školička internetu a Internet pro všední den. Hlavním cílem těchto projektů je zlepšení přístupu seniorů k internetu, informacím vzdělávání a možnostem komunikace, a to na základě nově získaných dovedností v oblasti praktické obsluhy počítače a práce s internetem. Více informací k těmto projektům je na webové stránce: www.attavena.cz.(19)

II. EMPIRICKÁ ČÁST

2. Cíle práce

V této bakalářské práci byl stanoven jeden hlavní cíl teoretické části. V empirické části byl zvolen jeden hlavní cíl a pět dílčích cílů. Hlavním cílem teoretické části bakalářské práce bylo zanalyzovat odbornou literaturu, která se zabývá problematikou seniorů a informačních technologií v souvislosti se seniory. Hlavním cílem empirické části bakalářské práce bylo zjistit, k čemu obvykle využívají senioři počítač v Domově pro seniory Máj. Dílčími cíli empirické části bakalářské práce bylo zmapovat, jakým způsobem využívají senioři v Domově pro seniory Máj počítače v jejich každodenním životě, jaké je hlavní využití počítačů v běžném životě seniora v Domově pro seniory Máj, jaký názor mají uživatelé Domova pro seniory Máj na vzdělávání seniorů, jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů v Domově pro seniory Máj a za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj internet.

3. Metodika

Pro empirickou část bakalářské práce byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu. Pro tento výzkum, byla zvolena metoda dotazování pomocí techniky polostandardizovaného rozhovoru s uživateli Domova pro seniory Máj. Otázky byly předem připraveny. Pro všechny uživatele byly použity stejné otázky, které byly formulovány jednoznačně a srozumitelně.(1)

Před začátkem rozhovoru s uživateli byl získán jejich informovaný souhlas (vzor příloha č. 2). Rovněž byl předem dohodnut způsob zaznamenávání dat pomocí diktafonu. Každý respondent byl ujistěn o absolutní anonymitě a rovněž byl zajištěn průběh rozhovoru tak, aby se dotazovaný cítil co nejlépe a čas strávený dotazováním nebyl příliš zdlouhavý a tudíž nepříjemný.

3.1 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvořili uživatelé Domova pro seniory Máj. Senioři byli vybráni pomocí kvótového účelového výběru. Kvótový účelový výběr má zajistit možnost získání výsledků od zkoumané populace.(8) Kvótou pro výběr respondentů, výzkumné části této bakalářské práce, byl senior žijící v Domově pro seniory Máj, ochota spolupracovat a zkušenosti s počítačem. Respondenti byli vybráni pomocí této kvóty na doporučení sociálních pracovníků a ředitele Domova pro seniory Máj. Podle doporučení, byli zmapováni a vyhodnoceni nejvhodnější respondenti. Pro lepší přehlednost, jsou jednotliví respondenti, jejich věk, pohlaví, vzdělání a bývalé zaměstnání, uvedeni v tabulce č. 1. Výzkumný soubor tvořili především muži. Mezi dotazovanými byla pouze jedna žena. Průměrný věk respondentů je 80 let.

Tabulka č. 1: Výzkumný soubor

RESPONDENT	VĚK	POHLAVÍ	VZDĚLÁNÍ	ZAMĚSTNÁNÍ
Respondent č. 1	79	Muž	Střední škola	Ředitel
Respondent č. 2	89	Muž	Střední škola	Mistr
Respondent č. 3	58	Žena	Střední škola	Úřednice
Respondent č. 4	87	Muž	Vyučen	Číšník
Respondent č. 5	86	Muž	Střední škola	Technik

Zdroj: vlastní výzkum

3.2 Hlavní výzkumná otázka (dále jen HVO)

Hlavní výzkumná otázka v této bakalářské práci: *K čemu obvykle využívají senioři počítač v Domově pro seniory Máj?*

Při vytváření výzkumných otázek si klademe hlavní výzkumnou otázku a další dílčí výzkumné otázky. Důležité je při vytváření hlavních a dílčích otázek správné zformulování a prezentace otázek takovým způsobem, abychom dosáhli požadovaného cíle. Přitom se musí uvažovat o omezení zdrojů, to znamená, že čím jsou zdroje menší, tím skromnější by měly být i výzkumné otázky.(25)

3.3 Dílčí výzkumné otázky (dále jen DVO) a jejich operacionalizace

Dílčí výzkumné otázky jsou pro přehlednost uvedené v tabulce č. 2, 3, 4, 5 a 6.

Operacionalizace neboli *operational definition* (operacionalizovaná definice) je definice konceptu pomocí operací, které se musí provést, jestli ho chceme měřit či identifikovat.(8)

1. Jakým způsobem senioři využívají počítač v Domově pro seniory Máj?
2. Jaké je hlavní využití počítačů v běžném životě seniora v Domově pro seniory Máj?
3. Jaký názor mají uživatelé Domova pro seniory Máj na vzdělávání seniorů?
4. Jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů v Domově pro seniory Máj?

5. Za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj internet?

Tabulka č. 2: Operacionalizace 1. DVO

Dílčí výzkumné otázky	Operacionalizace otázek	Operacionalizované otázky	
Jakým způsobem senioři využívají počítač v Domově pro seniory Máj?	Využívají senioři počítač sami nebo za pomoci jiné osoby?	Používáte počítač sám/sama nebo za pomoci jiné osoby?	
	Kolik času tráví senioři v DpS Máj na počítači?	Jak často využíváte počítač?	
	Vlastní senioři v DpS Máj počítač?	Jak dlouho již využíváte počítač?	
	Jaký typ počítače využívají senioři v DpS Máj?	Kolik času strávíte na počítači?	
		Jaký význam pro Vás má počítač?	
		Kdo Vás učil pracovat na počítači?	
		Máte vlastní počítač?	
		Užíváte osobní počítač či notebook?	

Tabulka č. 3: Operacionalizace 2. DVO

Jaké je hlavní využití počítačů v běžném životě seniora v DpS Máj?	Za jakým účelem využívají senioři v DpS počítač?	K čemu obvykle využíváte počítač?
	K čemu senioři využívají počítač nejčastěji?	Jaké moderní technologie využíváte?
	Jaký je hlavní důvod, proč senioři v DpS používají počítač?	Využíváte počítač k psaní textu?
		Využ. počítač k poslechu hudby?
		Využíval byste počítač a internet raději a více často za pomoci jiné osoby?
	Využil/a jste nějaký počítačový kurz?	

Tabulka č. 4: Operacionalizace 3.DVO

Dílčí výzkumné otázky	Operacionalizace otázek	Operacionalizované otázky	
Jaký názor mají uživatelé Domova pro seniory Máj na vzdělávání seniorů?	Co si seniori DpS Máj myslí o dalším vzdělávání seniorů?	Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů? (například jazykové či jiné výukové kurzy)	
	Vzdělávají se?	Učíte se novým technologiím?	
	Zajímají se seniori v DpS Máj o novinky zaměřené na technologii?		Chodíte do nějakého zájmového kroužku pro seniory?
			Jaký máte názor na používání nových technologií seniory?(například nové fotoaparáty či jiná elektronika)
			Využíváte volnočasové aktivity, které Vám nabízí DpS Máj?
		Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal/a pracovat na počítači či internetu?	

Tabulka č. 5: Operacionalizace 4. DVO

Dílčí výzkumné otázky	Operacionalizace otázek	Operacionalizované otázky	
Jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů v Domově pro seniory Máj?	Co dělá seniorům v DpS Máj při užívání počítače či internetu?	Máte nějaké potíže s užíváním počítače?	
	Co stále činí seniorům problém ve využívání počítače či internetu?	Existuje něco, co Vám na užívání počítače přijde příliš složité?	
	Jaké nevýhody má podle uživatelů DpS počítač?		Naučil/a jste se používat počítač? Jak dlouho trvalo, než jste se naučil /a používat počítač?
			Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače?

Tabulka č. 6: Operacionalizace 5. DVO

Dílčí výzkumné otázky	Operacionalizace otázek	Operacionalizované otázky
Za jakým účelem využívají seniři v Domově pro seniory Máj internet?	Co seniory v DpS Máj nejvíce na internetu zajímá?	Používáte internet?
	Jaká je nejčastější činnost seniorů v DpS máj na internetu?	O co se nejvíce zajímáte na internetu?
		Za jakým účelem nejčastěji využíváte internet?
		Znáte některé webové stránky určené seniorům?
		Využíváte email?
		Učíte se novým službám, které internet nabízí?(facebook, ICQ, Skype, atd.?)
		Komunikujete přes internet?
		Co Vás nejvíc na internetu zajímá?
		Vyhledáváte informace na internetu?(zprávy, novinky, počasí, odborné texty, atd.?)

3.4 Harmonogram výzkumu

Během prosince a ledna 2010 byla provedena rešerše odborné literatury a následně vypracování teoretické části. V únoru 2011 byly zpracovány operacionalizované dílčí výzkumné otázky a připraveny k rozhovorům. Na začátku března 2011 proběhla pilotní studie v Domově pro seniory, Rybniční, MěÚSS Strakonice. K pilotní studii byly osloveny dvě ženy, které splňovaly kritéria pro tento výzkum. Výzkum probíhal během března 2011. Byl prováděn s klienty Domova pro seniory Máj České Budějovice. Během dubna 2011 bylo prováděno zpracování výsledků získaných dat.

4. Výsledky

V této části bakalářské práce jsou uvedeny informace získané během rozhovorů v Domově pro seniory Máj. Cílem výzkumu bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: K čemu obvykle využívají senioři počítač v Domově pro seniory Máj. Výsledky jsou rozděleny podle dílčích výzkumných otázek, jejich operacionalizovaných otázek a dle dotazovaných respondentů. Ke každé dílčí výzkumné otázce jsou uvedeny odpovědi respondentů a poté jsou tyto odpovědi přehledně rozepsány v tabulkách č. 7, 8, 9, 10 a 11.

V Domově pro seniory Máj je 127 uživatelů přičemž, rozhovor byl možný uskutečnit s pěti respondenty. V textu není uveden doslovný přepis výpovědí jednotlivých respondentů, ale pouze jen stručný popis přímých odpovědí. Rozhovory byly analyzovány a porovnávány podle zachycených rozdílů v odpovědích.

4.1 Analýza a vyhodnocení dat

Kvalitativní analýza je zpracování dat smysluplným a užitečným způsobem a nalézt odpověď na položenou výzkumnou otázku. K analýze dat se nejčastěji používá kódování, tedy systematické prohledávání dat s cílem nalézt pravidelnosti a klasifikovat jednotlivé části. Výsledky této části se interpretují jako celek a vypráví se tedy jako příběh.(8)

Výsledky z rozhovorů byly systematicky prohledávány podle jednotlivých rozdílů zachycených v odpovědích s cílem nalézt v nich pravidelnosti. Tyto pravidelnosti jsou pro lepší přehlednost porovnávány v tabulkách č. 7, 8, 9, 10, 11 a následně shrnuty podle jednotlivých dílčích výzkumných otázek.

1. Dílčí výzkumná otázka: Jakým způsobem senioři využívají počítač v domově pro seniory Máj?

V této dílčí výzkumné otázce jsou zahrnuty informace odkrývající způsob využití

počítače. V této DVO bylo cílem zjistit, jestli respondenti využívají počítač sami nebo za pomoci jiné osoby, jak dlouho již počítač využívají, jak často využívají počítač, kolik času stráví denně na počítači, jaký význam má pro seniory počítač, kdo dotazované seniory naučil či učí pracovat na počítači, jestli mají vlastní počítač a či používají osobní počítač nebo notebook.

Respondent č. 1

Respondent č. 1 používá počítač výhradně sám, v rozhovoru uvedl: „*Styděl bych se požádat někoho, aby mi poradil, jak se co dělá. Nejdůležitější je přijít si na to sám.*“

Na otázky, jak dlouho již využíváte počítač, jak často a kolik času na počítači strávíte, odpověděl: „*Počítač používám už prakticky čtyři roky, od té doby, co jsem tady. Počítač používám denně, nehledě na to, že dělám do muziky a na počítači si každý den připravuji písničky na karaoke. Na počítači jsem každý den maximálně dvě hodiny, víc ne, protože se nechci stát jeho otrokem.*“

Počítač má pro respondenta č. 1 velký význam. Život bez počítače si již nedokáže představit. Na počítači se naučil pracovat před čtyřmi lety, díky projektu „Senioři komunikují“ a dále uvedl, že na počítači se učí stále každý den, ale výhradně sám. Respondent č. 1 má vlastní osobní počítač i notebook.

Respondent č. 2

Respondent č. 2 používá počítač sám, „*Počítač používám sám, protože jsem se na něm ve škole naučil a to co umím, mi stačí.*“

Na otázky, jak dlouho již využíváte počítač, jak často počítač využíváte a kolik času na počítači strávíte, odpověděl: „*Na počítači dělám už třetím rokem, od doby kdy jsem začal chodit na univerzitu třetího věku, denně tak tři až čtyři hodiny, dopoledne dvě a odpoledne další dvě hodiny.*“

Jaký význam pro Vás má počítač? „*Počítač mi rozhodně přináší informace, když například onemocním, tak si z googlu vytáhnu moře informací o tom onemocnění, co to*“

je a jak se to léčí.“

Kdo Vás naučil pracovat na počítači? „*Na počítači mě naučili pracovat v kurzu od Attaveny, když jsem chodil do školy.“*

Respondent č. 2 vlastní osobní počítač, který mu věnoval Domov pro seniory Máj.

Respondent č. 3

Respondent č. 3 využívá počítač sám bez pomoci již rok. Na počítači stráví denně dvě a více hodin. Na otázku, jaký význam pro Vás má počítač, uvedl: „*Komunikace s přáteli, zábava a informovanost.“*

Kdo Vás naučil pracovat na počítači? „*Základy jsem se naučila v rehabilitačním středisku v Žirči, kam dojíždím každý rok, a tady s tím co mám, mě naučil synovec. Mé první začátky s počítačem byly v práci, ale tam už nejsem jedenáct let“.*

Respondent č. 3 používá vlastní notebook.

Respondent č. 4

Respondent č. 4 používá počítač sám, bez pomoci někoho jiného, ale sháněl někoho, kdo by ho učil. Na otázky, jak dlouho již využíváte počítač, jak často počítač využíváte a kolik času strávíte na počítači, odpověděl: „*No používám počítač do teď, už asi tři roky, většinou každý den na dvě až tři hodiny.“*

Jaký význam pro Vás má počítač? „*Počítač je významný pro každého člověka, bez počítače se dneska prakticky nedá žít. Ten, kdo neovládá počítač, je na vedlejší koleji.“*

Kdo Vás naučil pracovat na počítači? „*My jsme tady měli kurz od Attaveny.“*
Respondent č. 4 vlastní osobní počítač.

Respondent č. 5

Respondent č. 5 počítač používá sám už tři roky. Počítači věnuje dvě hodiny denně. Na otázku, jaký význam pro vás má počítač, odpověděl: *„Počítač je takový můj společník, jsem celý den sám a počítač mi zkrátí dlouhou chvíli. Taky je to pro mě výzva, protože člověk v mém věku se toho už moc nenaučí.“*

Kdo Vás učil pracovat na počítači? *„Na počítači mě naučili pracovat v jednom počítačovém kurzu. Kurz měl padesát hodin, a co jsem nestihl pochytit tam, tak za mnou docházel můj vnuk, který mi poradil.“*

Respondent č. 5 vlastní osobní počítač.

Shrnutí 1. Dílčí výzkumné otázky:

Všichni dotazovaní používají počítač sami, bez pomoci jiné osoby. Respondent č. 1 by se dokonce za požádání o pomoc od někoho jiného styděl. Zastává názor, že v životě je nejdůležitější, když si člověk přijde na své chyby sám. Počítač využívají několik let, přičemž respondent č. 3 uvedl, že počítač vlastní jen rok, ale dříve na počítači pracoval v práci. Tři z pěti dotazovaných uvedli, že počítač využívají tři roky, od doby, kdy absolvovali počítačový kurz. Nejdéle vlastní počítač respondent č. 1. Počítači věnují každý den dvě a více hodin. Dva dotazovaní pracují na počítači dvě hodiny, další dva dotazovaní dvě a více hodin a pan Bohuslav dokonce čtyři hodiny denně.

Pro všechny dotazované, má počítač veliký význam. Dva dotazovaní uvedli, že bez počítače by již nedokázali žít. Pro všechny je počítač zdroj informací, zábavy a komunikace s přáteli a rodinnou. Jeden dotazovaný uvedl, že počítač mu zkrátí dlouhou chvíli.

Čtyři z dotazovaných uvedli, že na počítači se naučili pracovat díky projektu realizovanému Attavenou, o.p.s. Respondent č. 3 s počítačem pracoval již v zaměstnání, ale pouze okrajově. Základy toho, co využívá dnes, se naučil v rehabilitačním středisku v Žirči, hodně času mu také věnoval synovec, který ho naučil to, co si přál dále umět.

Všech pět dotazovaných má vlastní počítač a nikdo tedy nevyužívá počítač veřejný, který je jim k dispozici v domově. Dva vlastní osobní počítač, dva vlastní notebook a jeden dotazovaný vlastní osobní počítač i notebook. Pro přehled je seznam odpovědí uveden v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7: Závěr 1. dílčí výzkumné otázky (přehled odpovědí):

	RESPONDENT č. 1	RESPONDENT č. 2	RESPONDENT č. 3	RESPONDENT č. 4	RESPONDENT č. 5
Používáte počítač sám?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Jak dlouho využíváte počítač?	4 roky	3 roky	1 roky	3 rok	3 roky
Jak často využíváte počítač?	Denně	Denně	Denně	Denně	Denně
Kolik času strávíte na počítači?	2 hodiny	4 hodiny	2 a více hodin	2-3 hodiny	2 hodiny
Jaký význam pro Vás má počítač?	Život bez počítače si nedokáže představit	Přínos informací	Komunikace, zábava, informace	Bez počítače se nedá žít	Zkrácení dlouhé chvíle, výzva
Kdo Vás naučil pracovat na počítači?	Projekt, realizovaný Attavenou	Projekt realizovaný Attavenou	Synovec	Projekt realizovaný Attavenou	Projekt realizovaný Attavenou
Máte vlastní počítač?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Užíváte osobní počítač či notebook?	Osobní počítač i notebook	Osobní počítač	Notebook	Osobní počítač	Notebook

Zdroj: vlastní výzkum

2. Dílčí výzkumná otázka: Jaké je hlavní využití počítačů v běžném životě seniora v Domově pro seniory Máj?

V této dílčí výzkumné otázce bylo úkolem zjistit, za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj počítač, k čemu zde využívají senioři počítač nejčastěji a jaký je hlavní důvod, že počítač začali využívat. Respondentům byly položeny otázky:

K čemu obvykle využíváte počítač? Využíváte počítač k psaní textu? Využíváte počítač k poslechu hudby? Využíval/a byste počítač či internet raději a více často za pomoci jiné osoby? Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal/a pracovat na počítači? Jaké moderní technologie využíváte? Využil/a jste nějaký počítačový kurz?

Respondent č. 1

Na otázky, k čemu obvykle využíváte počítač, využíváte počítač k psaní textu, využíváte počítač k poslechu hudby, odpověděl: *„Počítač v první řadě využívám ke čtení zpráv, potom každý den ráno čtu emailové zprávy, také volám s rodinou a přáteli přes Skype. Na počítači text píšu, mě ani nic jiného nezbyvá, když dělám do té muziky. A hudbu v počítači také samozřejmě mám.“*

Respondent č. 1 uvedl, že počítač používá jedině sám a pomoc nepotřebuje, tak by nemělo vliv, kdyby mu někdo pomáhal.

Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal pracovat na počítači? *„V dnešní době nekupuji noviny a nejsem jeden z těch, který by nechtěl o světě nic vědět. Takže každý den se dívám na internetu na zprávy, čtu si počasí, sport i bulvár, také si hledám na internetu akordy, televizní program a jízdní řády. Nejdůležitější pro mě je to, že si nemusím kupovat noviny a na internetu se dozvím, co potřebuji. Je tam nepřeberné množství informací.“*

Jaké moderní technologie využíváte? *„Využívám ten počítač, klávesy, mobil, fotoaparát, počítačové programy, DVD taky, no snad úplně všechno i MP3.“*

Respondent č. 1 navštěvoval kurz od Attaveny.

Respondent č. 2

Na otázky, k čemu obvykle využíváte počítač, využíváte počítač k psaní textu, využíváte počítač k poslechu hudby, odpověděl: *„Počítač nejvíce používám k posílání a přijímání emailů a jinak co mě napadne, jaké informace můžu hledat. Takže nejvíce email a odborné texty. Ve Wordu píšu hodně, jednou za čtvrt roku píšu článek do*

místního časopisu o různých nemocech. Počítač přímo k poslechu nevyužívám, ale když mi přijde email s nějakou hudbou, tak si jej rád poslechnu.“

Na otázku, zda by využíval počítač raději či více často za pomoci jiné osoby, odpověděl: *„Já jak píšu ty texty, tak jsem rád, když za mnou přijde nějaký odborník a poradí mi, když si nejsem s něčím úplně jistý.“*

Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal pracovat na počítači? *„Určitě zvědavost, když to můžou dělat jiní, tak proč bych to nemohl dělat já.“*

Respondent č. 2 využívá počítačové programy, DVD, mobilní telefon, Skype a webkameru. Navštěvoval počítačový kurz od Attaveny.

Respondent č. 3

Respondent č. 3 na otázky, k čemu obvykle využíváte počítač, zda využívá počítač k psaní textu a poslechu hudby, uvedl: *„K zábavě, ke komunikaci se známými přáteli, s příbuznými, také k získání informací. Počítač k psaní textu moc nevyužívám, text píšu jedině do emailu. Hudbu z počítače poslouchám, mám tam country i Beatles.“*

Respondent č. 3 by nepoužíval počítač raději nebo více často za pomoci jiné osoby. K práci s počítačem ho motivovala zvědavost a zkrácení dlouhé chvíle. Na otázku, jaké moderní technologie využíváte, odpověděl: *„Převážně na internetu používám Skype a webkameru ke komunikaci s mou příbuznou, která bydlí na Havaji. Mobil a DVD používám také, to mám v notebooku, jinak asi nic.“* Respondent č. 3 navštěvoval kurz od Attaveny.

Respondent č. 4

Respondent č. 4 na otázky, k čemu obvykle využívá počítač, zda využívá počítač k psaní textu a poslechu hudby, uvedl: *„No obvykle si dopisuji pomocí emailu a také volám pomocí Skypu se známými a příbuznými do několika zemí světa. Texty píšu ve Wordu i v emailu, ve Wordu píši nejčastěji dopisy. Hudbu z počítače ani neposlouchám, setkám se s tím třeba v emailu, když mi někdo přepoše nějakou hudbu, to si to*

poslechnu, ale nevyhledávám to.“

Používal byste počítač raději nebo více často za pomoci jiné osoby? *„No to je jasný, že bych potřeboval pomoc, už to moc nezvládám, jak ztrácím tu paměť, opravdu bych to uvítal, kdybych tady někoho měl, kdo by mi s počítačem pomáhal.“*

Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal pracovat na počítači? *„Celý život jsem se snažil něco nového získávat, takže počítač byl pro mě taky nový, a tak jsem začal chodit na ten kurz. Byla to pro mě taková výzva a teď jsem na sebe hrdý, že jsem to dokázal.“*

Respondent č. 4 využívá počítač, mobilní telefon, DVD, fotoaparát a různé počítačové programy. Navštěvoval kurz od Attaveny.

Respondent č. 5

Na otázky, k čemu obvykle využíváte počítač, využíváte počítač k psaní textu, využíváte počítač k poslechu hudby, odpověděl: *„Počítač používám nejvíc ke čtení emailů a k volání, je to zadarmo a nepotřebuji telefon. Hudbu v počítači nemám, ale poslechnu si například email, ve kterém mi někdo hudbu pošle. Jediný text, který napíšu, tak když někomu posílám email. Jsem už starý člověk a než něco do té klávesnice naťukám, tak mi to trvá dlouho.“*

Využíval byste počítač raději nebo více často za pomoci jiné osoby? *„No to by se mi líbilo někoho tady mít, aby mi poradil, když něco nevím. Já se tady s tím někdy sám trápím a kolikrát na to ani nepřijdu.“*

Co Vás motivovalo k tomu, že jste začal pracovat na počítači? *„Hlavně to byla zvědavost a chtěl jsem si dokázat, že ještě něco zvládnou. Všude kolem sebe vidím lidi, kteří na počítači pracují a já nechtěl být pozadu.“*

Respondent č. 5 používá počítačové programy, Skype, webkameru a občas i DVD. Navštěvoval počítačový kurz od Attaveny.

Shrnutí 2. dílčí výzkumné otázky:

Všichni dotazovaní se shodli v otázce, k čemu obvykle využívají počítač na stejných odpovědích. Nejčastěji uváděli email, Skype a hledání informací, zazněla však také i zábava, internet banking, psaní textu či poslech hudby.

Počítač k psaní textu využívají tři dotazovaní a hudbu poslouchají dva dotazovaní. Dva z dotazovaných, počítač k psaní textu nevyužívají z důvodu nemoci či stáří a se stářím spojený zhoršený zrak.

Většina z dotazovaných, tj. tři, by počítač využívali raději za pomoci jiné osoby. Pomoc by uvítali od odborníka nebo od osoby, která by se podílela na každodenním spravování a radami, směřovanými k jejich počítači.

Hlavní motivací pro dotazované seniory, kteří začali používat počítač, byla zvědavost, nutnost dnešní doby a to, že překonali sami sebe a nezůstali tedy pozadu z pohledu dnešní doby a „počítačové generace“.

Všichni z dotazovaných využili počítačový kurz, který jim byl nabídnut společností Attavena, o.p.s. Dotazovaní se ve velké míře neliší v množství používaných technologií. Všichni dotazovaní uvedli, že k tomu, že používají počítač, dále také vlastní různé počítačové programy, Skype, webkameru, mobilní telefon a DVD. Pouze dva dotazovaní vlastnili fotoaparát. Jeden dotazovaný vlastní navíc klávesy a mp3 přehrávač. Pro lepší orientaci je přehled odpovědí uveden v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8: Závěr 2. dílčí výzkumné otázky (přehled odpovědí):

	RESPONDENT č. 1	RESPONDENT č. 2	RESPONDENT č. 3	RESPONDENT č. 4	RESPONDENT č. 5
K čemu obvykle využíváte počítač?	Email, Skype, hledání informací	Email, Skype, hledání informací	Zábava, Skype, email, internet Banking, hledání informací	Email, Skype, hledání informací	Email, Skype, hledání informací
Využíváte počítač k psaní?	Ano	Ano	Ne	Ano	Ne
Využíváte poč k poslechu hudby?	Ano	Ne	Ano	Ne	Ne

Využíval/a byste počítač raději za pomoci jiné osoby?	Ne	Ano	Ne	Ano	Ano
Co Vás motivovalo k práci na počítači?	Nutnost dnešní doby	Zvědavost	Zvědavost, zkrácení dlouhé chvíle	Poznání něčeho nového, zvědavost	Zvědavost, vliv okolního světa
Využil/a jste někdy počítačový kurz?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Jaké moderní technologie využíváte?	Skype, webkamera, klávesy, mobil, fotoaparát, DVD, MP3	DVD, mobil, Skype, webkameru	Skype, webkamera, mobil, DVD	Skype, webkamera, mobil, DVD, fotoaparát	Skype, webkamera, DVD
Využil/a jste nějaký počítačový kurz?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

3. Dílčí výzkumná otázka: Jaký názor mají uživatelé Domova pro seniory Máj na obecné vzdělávání seniorů?

Cílem této dílčí výzkumné otázky bylo zjistit, jaký názor mají senioři v Domově pro seniory Máj na další vzdělávání seniorů, jestli se sami vzdělávají a jestli se zajímají o novinky v technologii. Dotazovaným byly položeny tyto otázky: Chodíte do nějakého zájmového kroužku pro seniory? Využíváte volnočasové aktivity, které Vám nabízí DpS Máj? Učíte se novým technologiím? Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů? Jaký máte názor na používání nových technologií seniory?

Respondent č. 1

Respondent č. 1, na otázku zda chodí do nějakého zájmového kroužku a na otázku zda využívá volnočasové aktivity v DpS Máj, odpověděl: „Do zájmových kroužků já nechodím, protože mým zájmovým kroužkem je muzika, na kterou nacvičujeme každý

den od třech hodin do čtyř. Ale když se něco pořádá jako například filmové čtvrtky nebo když se jde do kina či jede na zájezd, tak to se zúčastním, ale taky ne všeho.“

Respondent č. 1 se učí stále novým technologiím a na otázku, co si myslí o obecném vzdělávání seniorů, odpověděl: *„Myslím si, že je určitě dobré a užitečné, ale ten člověk na to musí mít, protože hodně lidí na to nemá, ať už ze zdravotních či jiných důvodů.“*

Jaký máte názor na používání nových technologií seniory? *„V každém případě je to dobrá věc, velice to zkrátí čas, a když s tím někdo umí, tak to není k zahození.“*

Respondent č. 2

Respondent č. 2 odpověděl na otázky, zda chodí do nějakého zájmového kroužku či zda využívá volnočasové aktivity, které nabízí DpS Máj: *„Já na takový věci nemám moc čas, většinu času maluju obrazy, které jsou tady rozvěšeny po celém domově, nebo pracuji na počítači. Ale když se koná nějaké to veselo, tak se samozřejmě zúčastním.“*

Učíte se novým technologiím? *„Teď se věnuji pouze počítačům a malování, o technologii jsem se nezajímal, ani když jsem byl mladý. Za mlada jsem jen pořád něco kutil.“*

Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů? *„Já si myslím, že nám seniorům už to k ničemu není, chtěl jsem to zkusit, ale k ničemu mi to není. Do školy jsem šel jen z toho důvodu, že jsem se zajímal o alternativní medicínu a myslel jsem si, že se o tom bude přednášet, ale nepřednášelo, tak mi to bylo k ničemu.“*

Jaký máte názor na používání nových technologií seniory? *„Myslím si, že senioři to nepoužívají jak z finančních důvodů, tak o to nemají zájem.“*

Respondent č. 3

Respondent č. 3 na otázky, zda chodí do nějakého zájmového kroužku nebo zda využívá volnočasové aktivity, které nabízí DpS Máj, odpověděl: *„Chodím akorát na ergoterapii a na ostatní jen občas. Ráda bych chodila i na ostatní aktivity, ale můj zdravotní stav mi*

to nedovoluje.“

Respondent č. 3 se neučí novým technologiím, protože o to nemá zájem. Na otázku, co si myslí o obecném vzdělávání seniorů, odpověděl: *„Pokud na to ten senior má ještě hlavu, tak bych s tím souhlasila. Já osobně bych se něčeho takového zúčastnila, kdyby tady něco takového bylo.“*

Jaký máte názor na používání nových technologií seniory? *„Když k tomu má někdo vztah, tak si myslím, že i v seniorském věku se o to může zajímat, já bych třeba k něčemu vztah měla, ale můj zdravotní stav mi to nedovolí.“*

Respondent č. 4

Respondent č. 4 odpověděl na otázky, zda chodí do nějakého zájmového kroužku či zda využívá volnočasové aktivity, které nabízí DpS Máj: *„Teď už jsem přestal chodit, můj zdravotní stav mi to už moc neumožňuje. Docházím jen na zábavy, které se tady pořádají, poslechnout si hudbu.“*

Učíte se novým technologiím? *„Já už se ničemu neučím, jsem rád za to, co umím a nic víc nepotřebuju, počítač mi dá hodně.“*

Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů? *„Je to dobré, když jsou lidi k tomu a zvládají to nebo je k tomu někdo účelově navede. Čas je ve stáří dlouhý a pro seniory je každá činnost výhodná, obzvlášť je-li člověk sám.“*

Jaký máte názor na používání nových technologií seniory? *„Myslím si, že je to pro seniory dobré, velice si s tím zkrátí dlouhý čas. Já bych se do něčeho podobného také rád pustil, ale už na to nemám.“*

Respondent č. 5

Respondent č. 5, na otázku zda chodí do nějakého zájmového kroužku a na otázku zda využívá volnočasové aktivity v DpS Máj, odpověděl: *„No já bych navštěvoval snad úplně všechno, ale jsem převážně jen tady v bytečku, protože jsem nemocný, ale když je nějaké posezení, tak se rád dívám na vystoupení.“*

Učíte se novým technologiím? *„Na to já už nejsem, naučil jsem se pracovat s počítačem a to je pro mě dost. Víc už nepotřebuji.“*

Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů? *„Já bych se už vzdělávat nechtěl. Ale když na to ještě někdo má hlavu, tak si myslím, že je to určitě jedině prospěšné.“*

Jaký máte názor na používání nových technologií seniory? *„To musí být nějaký mladý senior, protože senior v mém věku je rád, že je rád. Je to také moc drahé, což je taky důvod, proč si myslím, že se o to moc seniorů nezajímá.“*

Shrnutí 3. Dílčí výzkumné otázky:

Dle výpovědí všech dotazovaných, je zřejmé, že využívají pouze počítač a nenavštěvují žádné jiné kroužky, či aktivity. Pouze jeden dotazovaný se nevěnuje pouze jen počítači, ale i muzice. Tři dotazovaní se shodli, že na jiné aktivity nemají čas a zbylí dva dotazovaní by chodili rádi, ale jejich zhoršený zdravotní stav jim to nedovolí. Všichni se účastní pouze společensko-zábavných aktivit, které Domov pro seniory Máj poskytuje.

Dále vyplývá, že dotazovaní senioři se o nové technologie nezajímají. Většinou stačí to, že ovládají základní počítačové dovednosti, pouze jeden z dotazovaných se neustále zajímá o novinky. Názory dotazovaných na vzdělávání seniorů a používání nových technologií seniory se příliš neliší. Čtyři zastávají názor, že jakékoliv vzdělávání je pro seniory prospěšné a užitečné z hlediska trénování paměti a zkrácení dlouhého času, ale nesmí jim ke vzdělávání bránit finanční či zdravotní problémy. Pouze jeden dotazovaný se ve výpovědi odlišoval. Myslí si, že vzdělávání je pro seniory zbytečné a nemají dostatek financí ani zájmu o nové technologie. V tabulce č. 9 je uveden přehled odpovědí.

Tabulka č. 9: Závěr 3. dílčí výzkumné otázky (přehled odpovědí):

	RESPONDENT č. 1	RESPONDENT č. 2	RESPONDENT č. 3	RESPONDENT č. 4	RESPONDENT č. 5
Chodíte do zájmového kroužku?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Využíváte volnočasové aktivity pro seniory?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Učíte se novým technologiím?	Ano	Ne	Ne	Ne	Ne
Co si myslíte o obecném vzdělání seniorů?	Dobré, užitečné	Není to k ničemu dobré	Dobré, užitečné	Dobré, užitečné	Dobré, prospěšné
Jaký máte názor na používání nových technologií seniory?	Prospěšné	Nepoužívají	Prospěšné	Prospěšné	Nepoužívají

Zdroj: vlastní výzkum

4. Dílčí výzkumná otázka: Jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů v Domově pro seniory Máj?

Cílem této dílčí výzkumné otázky bylo zjistit, co dělá seniorům v Domově pro seniory Máj největší problémy v užívání počítače či internetu. Pro respondenty byly použity tyto otázky: Máte nějaké potíže s užíváním počítače? Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? Jak dlouho trvalo, než jste se naučil/a používat počítač? Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače?

Respondent č. 1

Máte nějaké potíže s užíváním počítače? *„Pokud si člověk potíže udělá, tak je má, jediné potíže, které s počítačem mám, jsou se stahováním, jiné problémy nemám.“*

Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? *„Složitých věcí je na počítači dost, ale já jsem dost konzervativní člověk a co znám, to znám a do něčeho*

neznámého moc nejdu.“

Jak dlouho Vám trvalo, než jste se naučil počítač používat? *„To trvá pořád. Je to nekonečný. Já umím určité věci, které potřebuji. Za měsíc jsem uměl posílat emaily a to, co teď všechno umím, mi trvalo tak půl roku, než jsem se to naučil.“*

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače? *„Pokud člověk počítači propadne, tak je to jako gamblerství či droga. Počítač je také náročný na oči.“*

Respondent č. 2

Máte nějaké potíže s užíváním počítače? *„S užíváním počítače nemám žádné potíže, o kterých bych věděl. To, co používám, to umím a co neumím, do toho se nepouštím. Občas se mi vyskytne problém, že nemůžu otevřít email v programu DOC, ale s tím si také poradím tak, že zavolám o radu. Tak nevím o žádném problému.“*

Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? *„Snažím se vše řešit, to, co je složité, tak jsem rád, když se objeví někdo, kdo tomu rozumí víc než já a poradí mi s tím.“*

Jak dlouho Vám trvalo, než jste se naučil počítač používat? *„Okolo počítače je toho moc, není jednoduché říci, jak dlouho mi trvalo se to naučit, ale to, co používám denně, mi trvalo naučit se asi půl roku.“*

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače? *„Myslím si, že počítač není pro staré lidi, protože ne pro každého je jednoduché nebo vůbec reálné se s ním naučit zacházet.“*

Respondent č. 3

Máte nějaké potíže s užíváním počítače? *„Pokud nějaký problém mám, tak to řeším se synovcem buď po telefonu, nebo osobně.“*

Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? *„Ne, ale když si nevím rady, tak mi pomůže synovec.“*

Jak dlouho Vám trvalo, než jste se naučil počítač používat? *„Na počítači jsem se naučila v práci, ale jen tak okrajově ve Wordu a to, co jsem se naučila tady, tak to*

trvalo tak dva měsíce.“

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače? *„Já na žádné nevýhody zatím nepřišla, jen je někdy příliš pomalý.“*

Respondent č. 4

Máte nějaké potíže s užíváním počítače? *„Potíže mám, ale mám tady lidi, kteří mi s tím pomohou a problém mi vyřeší.“*

Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? *„Dalo by se říct, že by nic takového nemělo existovat, ale když se člověku začne ztrácet paměť, tak je složité zapamatovat si třeba různá hesla.“*

Jak dlouho Vám trvalo, než jste se naučil počítač používat? *„Prakticky mi to trvalo méně než rok, asi tak půl roku.“*

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače? *„Největší nevýhoda počítače je podle mého názoru, že počítač je obrovský žrout času.“*

Respondent č. 5

Máte nějaké potíže s užíváním počítače? *„O žádných nevím, ze začátku jsem měl, ale teď asi už ne, vždyť dělám pořád to samé, já se do novinek nepouštím.“*

Existuje něco, co Vám přijde na užívání počítače příliš složité? *„No celé je to složité, není to dělané pro staré lidi, ale dá se naučit ovládat to, alespoň v základech.“*

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače a jak dlouho Vám trvalo, než jste se naučil počítač používat? *„Když se počítač nepoužívá, jak má, tak se člověk může stát jejím otrokem. Spoustu mladých lidí tak podle mého názoru dopadne. Počítač jsem se naučil ovládat tak odhadem po půl roce, ale je to těžké takhle říct, ale to, co umím teď, tak to mi trvalo půl roku.“*

Shrnutí 4. Dílčí výzkumné otázky:

Tři z dotazovaných uvádějí, že s používáním počítače nemají žádný problém. To, co na

počítači ovládají, znají velice dobře. Dva dotazovaní mají s počítačem problémy, které však vyřeší sami nebo s někým, kdo počítačům rozumí. Pro vyřešení problému většinou oslovují rodinu či zaměstnance Domova pro seniory máj. Čtyřem osloveným nepřijde na počítači nic složitého a pouze jeden oslovený senior uvedl, že počítač jako celek je příliš složitý a není určen pro seniory.

Doba, po kterou se dotazovaní senioři učili s počítačem, trvala ve čtyřech případech půl roku. Jeden dotazovaný uvedl pouze dva měsíce. Dva dotazovaní se shodli na tom, že hlavní nevýhoda počítače je to, že se může na počítači vytvořit závislost. Jeden uvedl, že počítač je složitý na pochopení. Další uvedená nevýhoda počítače je podle jednoho osloveného časová náročnost. Pouze jeden dotazovaný na počítači neshledává žádné nevýhody. Z těchto výpovědí vyplývá, že dotazovaní senioři nemají žádné nevyřešitelné či zásadní potíže s užíváním počítače. Pro lepší přehled je v tabulce č. 10 seznam odpovědí.

Tabulka č. 10: Závěr 4. dílčí výzkumné otázky (přehled odpovědí):

	RESPONDENT č. 1	RESPONDENT č. 2	RESPONDENT č. 3	RESPONDENT č. 4	RESPONDENT T č. 5
Máte potíže s využitím počítače?	Ne	Ne	Ano	Ano	Ne
Je něco, co Vám přijde na počítači příliš složitě?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ano
Jak dlouho trvalo, než jste se naučil/a používat počítač?	½ roku	½ roku	2 měsíce	½ roku	½ roku
Jaké jsou podle vás nevýhody počítače?	Závislost	Je složitý na pochopení	Žádné nevýhody nemá	Časová náročnost	Závislost

Zdroj: vlastní výzkum

5. Dílčí výzkumná otázka: Za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj internet?

Cílem v této DVO bylo zjistit co seniory v DpS Máj na internetu nejvíce zajímá a jaká je nejčastější činnost seniorů v DpS Máj na internetu. Vybraným klientům byly položeny tyto otázky: Používáte internet? Jestli ano, tak za jakým účelem internet nejčastěji využíváte? Co vás na internetu nejvíce zajímá? Vyhledáváte informace na internetu? Učíte se novým službám, které internet nabízí? Znáte některé webové stránky určené seniorům? Využíváte email? Komunikujete přes internet?

Respondent č. 1

Respondent č. 1 používá internet každý den, několik hodin. Na otázku, za jakým účelem nejčastěji využívá internet, odpověděl: *„Na internetu vyhledávám nejčastěji různé zprávy a informace o tom, co se děje ve světě. Také si často dopisuji přes email nebo volám se synem a kamarády přes Skype.“*

Na otázky: Co Vás na internetu nejvíce zajímá? Vyhledáváte informace na internetu, odpověděl: *„Na internetu mě zajímají hlavně zprávy, a když potřebuji něco vědět, tak si tam ty informace taky najdu.“*

Učíte se novým službám, které internet nabízí? *„To já do toho nejdu, protože mi stačí to, co mám.“*

Znáte některé webové stránky určené seniorům? *„Neznám, to já nevyužívám. Já vím, že tam jsou, ale nikdy jsem na nich nic nehledal.“*

Respondent č. 2

Respondent č. 2 používá internet každý den, několik hodin. Na otázku, za jakým účelem nejčastěji využívá internet, odpověděl: *„Internet používám převážně na email, přijímám a zase posílám emaily.“*

Co Vás na internetu nejvíce zajímá? *„Lékařské věci, texty o nemocech a některé*

obrázky, ze kterých poté dělám přání pro kamarády a příbuzné.“

Vyhledáváte informace na internetu? *„To vyhledávám. Je to velice dobrá věc, člověk nemusí kupovat noviny, ale jen si otevře internet a všechno co ho zajímá, tam je pohromadě.“*

Učíte se novým službám, které internet nabízí? *„Na Skypu jsem se naučil pracovat, to volám každý den.“*

Znáte některé webové stránky určené seniorům? *„Vím, že tam je nějaký web pro seniory, ale nezúčastňuji se toho.“*

Respondent č. 3

Respondent č. 3 používá internet každý den, několik hodin. Na otázku, za jakým účelem nejčastěji využívá internet, odpověděl: *„Internet používám na Internet Banking, emaily, Skype, filmy, hudbu, hry, na hledání informací, bulvární tisk a televizní program.“*

Respondent č. 3 na otázky, zda vyhledává informace na internetu a co ho na internetu nejvíce zajímá, odpověděl: *„Novinky, zprávy a informace vyhledávám často, informuji se i o službách, které nabízí jiné domovy pro seniory atd.“*

Učíte se novým službám, které internet nabízí? *„Facebook jsem zkusila a Skype taky, ten využívám každý den. Jinak nic jiného nepotřebuji, tak se o to ani nezajímám.“*

Znáte některé webové stránky určené seniorům? *„To ne, to já nevyžívám, to mě nezajímá.“*

Respondent č. 4

Respondent č. 4 používá internet každý den, několik hodin. Na otázku, za jakým účelem nejčastěji využívá internet, odpověděl: *„Největší zájem mám teď o nakupování přes internet, ne že bych chtěl něco kupovat, ale chtěl jsem to umět. Hodně také přes internet volám příbuzným, přijímám a odesílám emaily.“*

Co Vás na internetu nejvíce zajímá? *„Všeobecně mě nejvíce zajímají veškeré informace, které může člověk získat.“*

Vyhledáváte informace na internetu? „*Ano a hodně, jak zprávy, tak i když jsem něco nevěděl, tak jsem si to dal vyhledat.*“

Učíte se novým službám, které internet nabízí? *Skype ano, ale nic jiného ne. Přes Skype mám spojení s hodně lidmi. Na tom se mi líbí, že je to zadarmo a že můžu volat, jak dlouho chci.*“

Znáte některé webové stránky určené seniorům? „*To ne, to nesleduji a ani nevím o tom, že by bylo něco přímo pro seniory.*“

Respondent č. 5

Za jakým účelem nejčastěji využíváte internet? „*Na internetu nejvíc volám, píšu, čtu a posílám emaily.*“

Co Vás na internetu nejvíce zajímá? „*Hledám na internetu i různé informace, nějaké články o tom, co mě zrovna zajímá, například včera jsem hledal informace o zákalu.*“

Vyhledáváte informace na internetu? „*Samozřejmě, čtu si tam ty zprávy, počasí i bulvár, prohlížím si i fotky celebrit.*“

Učíte se novým službám, které internet nabízí? „*O nic takového se nezajímám, mám jen ten Skype na volání a víc nepotřebuji.*“

Znáte některé webové stránky určené seniorům? „*Neznám, to mi nic neříká.*“

Shrnutí 5. Dílčí výzkumné otázky:

Všichni z dotazovaných využívají na svém počítači internet. Internet je hlavní důvod práce na počítači u seniorů v Domově pro seniory Máj. Hlavní činností seniorů na počítačích, na které se dotazovaní shodli, je email, Skype a hledání informací. Dále bylo uvedeno i nakupování přes internet, Internet Banking, hudba, bulvární tisk, televizní noviny, počasí, jízdní řád a dokonce i hry. Všichni dotazovaní se shodli, že informace na internetu vyhledávají a ani jeden se neučil ničemu novému, co internet nabízí, čímž je myšleno ICQ, facebook atd.

Dále z odpovědí vyplynulo, že ani jeden z dotazovaných seniorů v Domově pro

seniory Máj nevyužívá webové stránky, které jsou přímo určeny pro seniory a dokonce o těchto stránkách ani nevědí, že existují. Přehled odpovědí na pátou dílčí výzkumnou otázku je uveden v tabulce č. 11.

Tabulka č. 11: Závěr 5. dílčí výzkumné otázky (přehled odpovědí):

	RESPONDENT č. 1	RESPONDENT č. 2	RESPONDENT č. 3	RESPONDENT č. 4	RESPONDENT č. 5
Používáte internet?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Za jakým účelem nejčastěji využíváte internet?	Zprávy, informace, email, Skype	Email, Sype, informace	Internet Banking, email, Skype, hry, informace, bulvární tisk, televizní program	Nakupování přes internet, Skype, email	Skype, email
Co Vás na internetu nejvíce zajímá?	Zprávy	Odborné články	Novinky, zprávy, informace	Informace	Informace, odborné články
Vyhledáváte informace na internetu?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Učíte se novým službám, které internet nabízí?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Znáte některé webové stránky určené seniorům?	Ne	Ne	Ne	Ne	Ne
Využíváte email?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Komunikujete přes internet?	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

5. Diskuse

Feix uvádí, že většina seniorů nestačí vnímat veškeré změny ve vývoji techniky, což je zapříčiněno tím, že nemají předběžnou přípravu a jsou konzervativnější.(7) Toto tvrzení bylo ve výzkumu potvrzeno vzhledem k množství výzkumného souboru, se kterým bylo možné uskutečnit rozhovor. Z celkového počtu 127 uživatelů, s počítačem v této době pracuje pouhých pět. Feix také uvádí, že senioři nemají dostatek finančních prostředků k získání vlastního počítače připojeného k internetu a chybí jim také odpovídající znalost.(7) Společnost Attavena ve svém článku, o projektu určeném seniorům se zaměřením na počítače uvádí, že seniorům mnohdy k tomu, aby porozuměli počítači a internetu, stačí komunikovat v jazyce, kterému senioři rozumějí.(20) Ve výzkumu bylo toto potvrzeno. Všichni dotazovaní, používající počítač, se naučili základy počítačové gramotnosti právě díky vhodnému přístupu, který zajistili lektori v počítačovém kurzu.

Druhou výzkumnou otázkou bylo zjišťováno hlavní využití počítače v běžném životě seniora v Domově pro seniory Máj.

Dvořáčková ve svém článku uvedla, že internet může zpestřit seniorům jejich aktivní život, může napomoci k získávání nejrůznějších informací, k nahlédnutí do denního tisku a ke komunikaci. Pomocí internetu dochází k překonání hranic, prostoru i sama sebe.(6) Toto tvrzení potvrdil Feix ve svém článku, kde uvedl, že programy a projekty, zaměřené na ICT s využitím pro seniory, umožňují seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi, které vedou k rozvíjení jejich tvůrčích schopností, přispívají k zvládnutí nároků moderní společnosti a pomohou naplnit jejich zájmy a potřeby. Feix také uvedl, že počítač a internet mohou reálně přispívat k využití tvůrčích schopností a aktivit seniorů.(7) Ve výzkumu bylo zjištěno a tedy i potvrzeno, že dotazovaní senioři využívají počítač výhradně kvůli internetu. Na internetu využívají nejčastěji email, komunikují přes internet a vyhledávají informace. Práci s počítačem senioři v DpS Máj zvládají velice dobře, ale pouze k základním dovednostem. Jsou motivováni k tomu, aby začali pracovat s počítačem pod tlakem společnosti. Práce s počítačem je pro ně výzva a možná nepřekonatelná bariéra. Když

senioři tuto bariéru překonají, jsou na sebe hrdí.

Ve třetí dílčí výzkumné otázce bylo zjišťováno, jaký mají senioři v Domově pro seniory Máj názor na vzdělávání seniorů.

Klevetová a Dlabalová uvedly, že všeobecné seniorské vzdělávání je zaměřené především na výuku v oblasti informatiky, jazyků a cvičení paměti, přičemž u seniorů převládá touha po rozšíření obzoru a sociálním kontaktu se stejně motivovanými vrstevníky, což seniory vede k udržení co nejdelší soběstačnosti a aktivního života.(11) Matýsková uvedla, že obecným základem potřeby seniorů vzdělávat se je snaha prožít svůj život smysluplně a aktivně, najít prostor pro seberealizaci a touha poznat něco nového.(15) Toto se potvrdilo i ve výzkumu, kdy názory jednotlivých seniorů se shodovaly. Čtyři senioři z pěti se shodli na tom, že vzdělávání je pro seniory užitečné pro zachování jejich aktivního života a paměti a vede to ke kvalitnějšímu životu. Pouze jeden dotazovaný se v názoru odlišoval. Tento dotazovaný absolvoval univerzitu třetího věku a uvedl, že tato zkušenost pro něj nebyla přínosem a nesplnila jeho očekávání. Dále si myslí, že vzdělávání pro seniory je zbytečné.

Ve čtvrté dílčí výzkumné otázce bylo cílem zjistit, jaké nastávají bariéry při užívání počítače u seniorů V domově pro seniory Máj.

Společnost Attavena ve svém článku uvedla, že práce s počítačem či internetem znamená pro seniory něco vzdáleného, ale zasvěcení seniora do tajů informačních technologií nemusí být nijak složité, protože práce s počítačem a internetem se stává díky technickému pokroku stále snadnější a tedy zvládnutelná pro každého.(20) Sak uvedl, že senior, který je počítačově gramotný je schopen velice dobře pracovat s nejčastějším programovým vybavením, komunikovat přes internet a vyhledávat a zpracovávat informace.(19) Ve výzkumu se tyto tvrzení potvrdily. Tři z dotazovaných uvádějí, že s používáním počítače nemají žádný problém. Ty dovednosti, které na počítači ovládají, znají velice dobře. Dva dotazovaní mají s počítačem problémy, které však vyřeší sami nebo s někým, kdo počítačům rozumí. Používají tedy jen počítačové a programové základy, ve kterých se orientují a žádné nepřekonatelné bariéry se neobjevují. Jedinou bariérou je stáří a s tím spojený zhoršující se zdravotní stav. Také bylo zjištěno, že základní počítačové dovednosti jsou senioři schopni naučit se nejméně

za dva měsíce, nejčastěji však za půl roku.

V souvislosti s pátou dílčí výzkumnou otázkou bylo cílem zjistit, za jakým účelem využívají senioři v Domově pro seniory Máj internet.

Podle Feixe je internet prostředek, který nabízí možnost získání užitečných informací, rad, zábavy, poučení a také zapojení do nejrůznějších forem komunikace. Dále také uvádí, že při uvážení možností potřeb a zájmů seniorů s omezenou mobilitou je internet významný prostředek umožňující seniorům širší socializační realizaci.(7) Souhlasím s názorem, že internet je prostředek, který seniorům, a nejen těm, zvyšuje možnost zapojení se do společnosti, většinou pomocí různé formy komunikace. Z výzkumu vyplývá, že hlavním důvodem využívání internetu je právě komunikace. Dotazovaní využívají jak komunikaci pomocí emailu, tak hovory uskutečňované pomocí Skypu. Tyto metody jim velice vyhovují. Z výpovědí jednotlivých dotazovaných vyplývá to, že jedním z důvodů, proč se naučili právě této komunikaci je fakt, že ušetří nemalé finance, které by utratili za platby mobilním operátorům.

Dvořáčková uvádí, že internetové stránky pro seniory nemají pouze jen informační hodnotu, přičemž nabízí informace o různých akcích, srazech, událostech či zajímavostech, ale jsou také koncipovány tak, aby uživatelům umožnily aktivní využití všech on-line možností.(6) S tímto názorem souhlasím, ale z výzkumu vyplývá, že dotazovaní, kteří používají internet, nemají žádné informace o tom, že takovéto internetové stránky existují. Podle mého názoru je zapotřebí ve spolupráci se sociálními pracovníky či dobrovolníky informovat seniory o možnostech, které internet nabízí.

6. Závěr

Tato práce se zabývá problematikou využívání počítačů seniorskou populací. Cílem této bakalářské práce bylo odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: K čemu obvykle využívají senioři počítač v Domově pro seniory Máj. Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky bylo stanoveno pět dílčích výzkumných otázek. Ke sběru dat byla použita strategie kvalitativního výzkumu a zvolena metoda dotazování pomocí techniky polostandardizovaného rozhovoru. Výzkum byl proveden v zařízení domov pro seniory Máj. Výzkumný soubor tvořili uživatelé Domova pro seniory Máj. Výzkumný soubor byl vybrán pomocí kvótového účelového výběru. Kvótou pro výběr byl senior žijící v Domově pro seniory Máj, ochota spolupracovat a zkušenosti s počítačem. V Domově pro seniory Máj žije 127 uživatelů, ale pouhých pět z nich využívá počítač.

Respondenti odpovídali na dílčí výzkumné otázky. Výsledky z rozhovorů byly systematicky prohledávány podle jednotlivých rozdílů zachycených v odpovědích. Tyto rozdíly byly porovnány a zpracovány.

Hlavní důvod, proč senioři v Domově pro seniory Máj nejčastěji využívají počítač, je internet. Na internetu vyhledávají informace, posílají a přijímají emailové zprávy a volají pomocí komunikačního programu Skype. Senioři využívají počítač bez pomoci jiné osoby z toho důvodu, že nemají nikoho, kdo by s nimi trávil čas a s počítačem jim pomohl. Dotazovaní senioři v Domově pro seniory Máj si myslí, že vzdělávání seniorů je velice prospěšné z hlediska trénování paměti i aktivního života ve stáří. Na počítači umí velice dobře ovládat to, co potřebují ovládat každý den a nic nového se učit nechtějí. Z toho důvodu, že používají stále stejné programy, nenastávají žádné bariéry, se kterými by si neuměli poradit.

Ve výzkumu bylo zjištěno, že senioři jsou málo informovaní a možnostech, které nabízí počítač či internet (například nevědí o stránkách určených přímo seniorům). Čtyři z pěti dotazovaných se naučili pracovat na počítači díky projektu realizovaném Attavenou. Za důležité zjištění pokládám fakt, že senioři jsou omezeni jen na ty dovednosti, které se naučili v počítačovém kurzu. Dotazovaní senioři se neučí nic nového, a tak si myslím, že spolupráce s dobrovolníky, kteří by se věnovali seniorům

v oblasti informatiky, by byla velice přínosná i pro jiné domovy pro seniory.

Práce může být inspirací pro jiné domovy, které by měly zájem o zprostředkování vzdělávacích programů, zaměřených na ICT s využitím pro seniory. Dále lze práci využít pro informovanost laické a odborné veřejnosti o počítačové gramotnosti seniorů a o využívání počítačů seniory. Tuto práci lze využít k informovanosti koordinátorů dobrovolníků, kteří pracují se seniory a mají zájem o pomoc ve vzdělávání seniorů v oblasti informatiky.

7. Seznam použitých zkratek

ICQ – z anglického „I seek you“, což v češtině znamená „hledám tě“. ICQ je velice rychlý komunikační program, který přenáší informace pomocí internetu.

MP3 – označení formátu zálohování hudby, který hudbu uchovává ve vysoké kvalitě.

DVD – z anglického „Digital Video Disc“, je to záznamový disk pro uložení jakýchkoliv dat, filmů, hudby, atd.

ICT – z anglického „Information and Communication Technologies“, což v češtině znamená „informační a komunikační technologie“

HVO – hlavní výzkumná otázka

DVO – dílčí výzkumná otázka

DpS – domov pro seniory

8. Seznam použitých zdrojů

1. BÁRTLOVÁ, O., SADÍLEK, P., TÓTHOVÁ, V. *Výzkum a ošetrovatelství*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2008. 185 s. ISBN 978-80-7013-467-2.
2. DÁVIDEKJOVÁ, M. *Adaptacia seniorov na starnutie a starobu*. In: Sborník VI. Mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE 50 PLUS: 21. a 22. dubna 2009, objekt ZSF JU „Vltava“, Domov Libnič a centrum sociálních služeb Empatie, České Budějovice. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 10 – 12. ISBN 978-80-7394-187-1.
3. DEMUNTER, Christophe. *Digital divide in Europe* [on-line]. European Communities, Eurostat: Statistic in Focus, 2005. [cit. 04. 01. 2011]. Dostupný z WWW: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-NP-05-038/EN/KS-NP-05-038-EN.PDF.
4. DESSAINTOVÁ, M. *Nezačínajte stárnout*. Praha: Portál, 1999. 231 s. ISBN 80-7178-255-6.
5. DIJK, Jan A. G. M. van. *The Digital Divide as a komplex and dynamic phenomenon* [on-line]. Acapulco: Annual Conference of the International Communication Association, 2000. [cit. 2010-12-05]. Dostupný z URL: www.gw.utwente.nl/.../digital_divide/Digital_Divide.../pdf_digitaldivide_website.pdf.
6. DVOŘÁČKOVÁ, D. *Počítač ve světě seniorů*. In: Sborník VI. Mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE 50 PLUS: 21. a 22. dubna 2009, objekt ZSF JU „Vltava“, Domov Libnič a centrum sociálních služeb Empatie, České Budějovice. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 34 – 40. ISBN 978-80-7394-187-1.

7. FEIX, J. *Internet jako nástroj volnočasových aktivit, informací a poradenství seniorů*. In: Sborník kongresu VIII. Gerontologické dny Ostrava: 13. – 15. října 2004 Ostrava: Dům techniky Ostrava, 2004. s. 103 – 105. ISBN 80-02-01670-X.
8. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
9. JAROŠOVÁ, D. *Péče o seniory*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2006. 110 s. ISBN 80-7368-110-2.
10. KALVACH, Z., ONDERKOVÁ, O. *Pojetí geriatrického pacienta a jeho problémů v ošetrovatelské péči*. Praha: Galén, 2006. 44 s. ISBN 80-7262-455-5.
11. KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9.
12. *Kolik z nás používá mobilní telefon, osobní počítač a internet?* [online]. c2010, poslední revize 6. 8. 2010 [cit. 2010-12-12]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kolik_z_nas_pouziva_mobilni_telefon_osobni_po_citac_a_internet
13. KRAMÁŘOVÁ, N., TUČEK, J. *Gerontopsychiatrie*. 2. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích Zdravotně sociální fakulta, 2005. 55 s. ISBN 80-7040-829-4.
14. MARGAWIO, W. et al. *Identifying Predictors of Achievement in the newly defined Information literacy: A neural network analysis*. [database on-line]. College Student Journal 43.4/2009: 1084-1093. Academic Search Complete. EBSCO. [cit. 7-2-2011]. Dostupný z URL: <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?hid=106&sid=4a1d90d1-b594-42e4-990e->

[8578659bd509%40sessionmgr115&vid=23&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZI#db=a9h&AN=43969283](https://www.researchgate.net/publication/270811515) .

15. MATÝSKOVÁ, D. *Vybrané psychologické aspekty vzdělávání seniorů*. In: *Vzdělávání seniorů na vysokých školách v České republice 2004: Sborník příspěvků z konference dne 19. – 20. 5. 2004*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2004. s. 111 – 117. ISBN 80-7040-746-8.
16. POKORNÁ, A. *Determinanty komunikačních technik v sociální interakci se seniory*. In: *Sborník III. mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE 50 PLUS: 5. a 6. října 2006, objekt ZSF JU „Vltava“ České Budějovice*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. s. 92 - 95. ISBN 80-70-40-903-7.
17. POKORNÁ, A. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada, 2010. 160 s. ISBN 978-80-247-3271-8.
18. POLEDNÍKOVÁ, L. a kol. *Geriatrické a gerontologické ošetřovatelstvo*, Martin: Osveta, 2006. 216 s. ISBN 80-8063-28-1.
19. SAK, P., a kol. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: Vzdělání a život v komputerizovaném světě*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 296 s. ISBN 978-80-7367-230-0.
20. *Senioři a informační technologie*. [online]. c2005, poslední revize neuvedena [cit. 2010-12-16]. Dostupné z WWW: http://www.attavena.cz/www/download/publikace/seniori_it.pdf.
21. SUCHÁNKOVÁ, I. *Nabídka vzdělávacích příležitostí pro aktivní seniory univerzity třetího věku na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích v akademickém roce 2008/2009*. In: *Sborník VI. Mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE*

- 50 PLUS: 21. a 22. dubna 2009, objekt ZSF JU „Vltava“, Domov Libnič a centrum sociálních služeb Empatie, České Budějovice. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2009. s. 26 – 27. ISBN 978-80-7394-187-1.
22. ŠEBMEROVÁ, J. *Univerzita třetího věku jako součást celoživotního vzdělávání v České republice 2004*. In: Vzdělávání seniorů na vysokých školách v České republice 2004: Sborník příspěvků z konference dne 19. – 20. 5. 2004. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2004. s. 21 – 23. ISBN 80-7040-746-8.
23. ŠKOPKOVÁ, M. *Volnočasové aktivity seniorů*. In: Sborník III. mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE 50 PLUS: 5. a 6. října 2006, objekt ZSF JU „Vltava“ České Budějovice. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2006. s. 57 – 61. ISBN 80-70-40-903-7.
24. TOPINKOVÁ, E., NEUWIRTH, J. *Geriatric pro praktického lékaře*. Praha: Grada, 1995. 304 s. ISBN 80-7169-099-6.
25. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
26. VENGLÁŘOVÁ, M. *Problematické situace v péči o seniory*. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.
27. VOJTOVÁ, H. *Volnočasové aktivity v Domově seniorů mistra Křišťana Prachatic*. In: Sborník V. mezinárodní konference PROBLEMATIKA – GENERACE 50 PLUS: 27. a 28. Května 2008, objekt ZSF JU „Vltava“ České Budějovice. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. s. 139 – 141. ISBN 978-80-7394-100-0.

28. ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Karolinum, 2001. 97 s. ISBN 80-246-0326-8.

9. Klíčová slova

Domov pro seniory

Internet

Paměť

Počítač

Senior

Stáří

Vzdělávání

10. Přílohy

1. Okruhy otázek k rozhovoru
2. Informovaný souhlas

Příloha č. 1

Okruhy otázek k rozhovoru

Identifikační

Kolik Vám je let?

Pohlaví.

Jaké bylo Vaše zaměstnání?

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Využití počítače

K čemu obvykle využíváte počítač?

Používáte počítač sám nebo za pomoci jiné osoby?

Jak často využíváte počítač?

Jak dlouho již využíváte počítač?

Kolik času strávíte na počítači?

Co Vás motivovalo k tomu, že jste začali pracovat na počítači či internetu?

Jaký význam pro Vás má počítač?

Máte nějaké potíže s užíváním počítače?

Jak dlouho trvalo, než jste se naučil/a používat počítač?

Kdo Vás učil pracovat na počítači?

Využíváte počítač k psaní textu?

Využíváte počítač k poslechu hudby?

Využíval/a byste počítač a internet raději a více často za pomoci jiné osoby?

Máte vlastní počítač?

Užíváte osobní počítač či notebook?

Jaké jsou podle Vás nevýhody počítače?

Existuje něco, co Vám na užívání počítače přijde příliš složité?

Užíváte osobní počítač či notebook?

Existuje něco, co Vám na užívání počítače přijde příliš složité?

Využití internetu

Používáte internet?

Za jakým účelem nejčastěji využíváte internet?

Znáte nějaké webové stránky určené seniorům?

Co Vás nejvíc na internetu zajímá?

Využíváte email?

Učíte se novým službám, které internet nabízí?(facebook, ICQ, Skype, nakupování přes internet, atd.?)

Vyhledáváte informace na internetu?(zprávy, novinky, počasí, odborné texty, atd.?)

Komunikujete přes internet?

Jaké informace vyhledáváte na internetu?

Všeobecný názor _____

Co si myslíte o obecném vzdělávání seniorů?(například jazykové či jiné výukové kurzy)

Učíte se novým technologiím?

Chodíte do nějakého zájmového kroužku pro seniory?

Jaký máte názor na vzdělávání seniorů v oblasti nových technologií? (například nové fotoaparáty či jiná elektronika)

Využíváte volnočasové aktivity, které nabízí DpS Máj?

Využil/a jste nějaký počítačový kurz?

Jaké moderní technologie využíváte?(počítačové programy, DVD, MP3, digitální fotoaparát,?)

Příloha č. 2

Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu k bakalářské práci „Počítač ve světě seniorů“.

Prohlašuji, že jsem byl/a seznámen/a s podmínkami a průběhem výzkumu, a že se jej chci dobrovolně zúčastnit. Beru na vědomí, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu jsou anonymní a nebudou použity jinak, než k interpretaci výsledků v této bakalářské práci (viz. výše). Rozhovor bude nahrán na diktafon. Rovněž beru na vědomí, že mohu z tohoto výzkumu kdykoliv podle svého vlastního uvážení vystoupit.

V.....dne.....

Jméno a příjmení.....

Podpis.....